

QUADERN
EDUCATIU
PER A PROFESSORS
EDUCACIÓ
INFANTIL

1

Fundació
Pilar i Joan Miró
a Mallorca

CRÈDITS

PRODUCCIÓ

Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca

COORDINACIÓ

Katia Martorell Martínez

TEXTOS

Presentació, objectius i activitats:

Katia Martorell Martínez

Mar Oliver Malondra

Dory Sánchez González

Informació de l'FPJM:

M. Luisa Lax Cacho

Informació de Joan Miró:

M. Luisa Lax Cacho i Enric Juncosa Darder

Biografia:

Fonts diverses

Vocabulari:

Magdalena Ramon Andreu

FOTOGRAFIES

Núria Aramón i Stein

Denise Bellon

Francesc Català-Roca

Diego D'Intino

Equip educatiu de l'FPJM

Carl Van Vechten

D'algun document fotogràfic no se n'ha pogut localitzar l'autor. Pregam a l'autor o a qui corresponguin els drets de reproducció que ens disculpi.

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

Servei d'Assessorament Lingüístic de l'Ajuntament de Palma

DISSENY I IL·LUSTRACIONS

3bajocero.com

IMPRESSIÓ

Gráficas Planisi

QUADERN EDUCATIU PER A PROFESSORS EDUCACIÓ INFANTIL

© 2008 Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca

© dels textos, els autors

© de les fotografies, els autors

© de les obres de Joan Miró, Successió Miró, 2008

DIPÒSIT LEGAL PM-2129-2008

ISBN 978.84.89034.18.1

FUNDACIÓ PILAR I JOAN MIRÓ

A MALLORCA

Directora

Magdalena Aguiló Victory

Secretària de direcció

Aina Maria Duran Servera

DEPARTAMENT DE COL·LECCIONS

Conservadora/ Cap del departament

Maria Luisa Lax Cacho

Registre

Maria Antònia Artigues Cabrer

Restauració

Enric Juncosa Darder

Col·laboració

Pilar Alcubilla Morell

DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ, ACCIÓ I DIFUSIÓ CULTURAL (DEADC)

Cap del Departament

Aina Bibiloni Ferrer

Exposicions

Pilar Baos Rodríguez

Educació

Katia Martorell Martínez

Educadores

M. Mar Barceló Suau

Núria Guasp Oliver

Tallers d'obra gràfica

Julio León Aguilera

Joan Oliver Argelés

Fundació
Pilar i Joan Miró
a Mallorca

Comunicació

Núria Sureda Berná

Pere Antoni Bernat Trias

Col·laboració

M. del Carmen Vidal Vázquez

DEPARTAMENT D'ADMINISTRACIÓ

Cap del Departament

Antonio Prieto Álvarez

Administració

Maria Teresa Ques Mestre

Dolors Nadal Llinàs

Vanesa Torres Palomares

Felipe Fuster Dameto

Informàtica

Pere Manel Mulet i Ferrer

Manteniment

Francisco Javier Costa Martín

Ajuntament de Palma

t'acostam la cultura
Regidoria de Cultura, Patrimoni
i Política Lingüística

HI COL·LABORA

GT
Gabinet de
Terminologia

UIB
Universitat de les
Illes Balears

AGRAÏMENTS

Des del Departament Educatiu volem agrair especialment la col·laboració del Gabinet de Terminologia de la UIB, del Servei d'Assessorament Lingüístic de l'Ajuntament de Palma, de Successió Miró, de la Fundació Miró de Barcelona, de Martí Catalá-Roca, de la C.C.C Pelaires i de tot el Departament de Col·leccions de la Fundació Pilar i Joan Miró, així com la de tot el personal del Museu per la seva ajuda i suport.

També agraiem l'interès dels principals usuaris d'aquest quadern: els alumnes i professors que visiten cada any la Fundació Pilar i Joan Miró i que ens inspiren per continuar la feina amb il·lusió.

- 6 PRESENTACIÓ

- 10 OBJECTIUS

- 12 INFORMACIÓ DE LA FUNDACIÓ PILAR I JOAN MIRÓ A MALLORCA
- 12 Introducció
- 13 Col·leccions: fons museogràfic, documental i bibliogràfic
- 14 Patrimoni arquitectònic

- 22 INFORMACIÓ DE JOAN MIRÓ
- 22 Biografia
- 26 Breus apunts sobre l'obra de Miró a Mallorca
- 30 Apunts generals de l'obra de Miró

- 32 ACTIVITATS MONMIRÓ
- 35 Activitats prèvies a la visita
 - 1. Preguntes i respostes ❷
 - 2. Nins, colorins! ❷
 - 3. Miró en imatges ❶
 - 4. Mirem l'art! ❶
 - 5. Històries
 - 6. Tris, traç...
 - 7. Formes, sensacions, sentiments... a l'art i a la vida
 - 8. Continuarà...
- 61 Activitats posteriors a la visita
 - 1. Mural corporal
 - 2. Gomet i línia
 - 3. Cosetes naturals i elaborades
 - 4. Sintetitzam!
 - 5. De gran vull vestir de...
 - 6. Viatgem plegats?
 - 7. Esquits
 - 8. Muntem una expo!

- 78 ACTIVITATS CALIDOSCOPI MIRÓ
- 81 Activitats prèvies a la visita
 - 1. Preguntes i respostes ❷
 - 2. Miró en imatges ❶
 - 3. Mirem l'art ❶
 - 4. El meu color favorit
 - 5. L'obra imaginada ❷

- 93 Activitats posteriors a la visita
1. Els colors màgics
 2. Fons blanc/fons negre
 3. Una setmana emotiva de colors
 4. L'aula en obres
 5. Primavera, estiu, tardor, hivern
 6. Muntem una expo!
- 106 ACTIVITATS ESCULTURA IMAGINADA
- 109 Activitats prèvies a la visita
1. Preguntes i respostes !!
 2. Nins, colorins! !!
 3. Miró en imatges !
 4. Mirem l'art! !
 5. Construïm dibuixos !
 6. Quina tela! !!
 7. Capsa tàtil
- 125 Activitats posteriors a la visita
1. El meu siurell
 2. Escultures reciclades
 3. Animals i insectes
 4. Retrat natural 3D
 5. Art mòbil
 6. Escultures humanes
 7. Veure amb les mans
 8. Muntem una expo escultòrica!
- 142 VOCABULARI
- 148 BIBLIOGRAFIA

Segons la UNESCO un museu és “una institució sense finalitat de lucre, un mecanisme cultural dinàmic, evolutiu i permanentment al servei de la societat i del seu desenvolupament, obert al públic de forma permanent, que coordina, adquireix, conserva, investiga, dóna a conèixer i presenta, amb finalitats d'estudi, educació, reconciliació de les comunitats i esbarjo, el patrimoni material i immaterial, moble i immoble de diversos grups i el seu entorn”.

La Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca (FPJM) té molt present aquesta definició i la importància que dóna a l'educació com una de les finalitats bàsiques del museu.

També Miró desitjava que la Fundació Pilar i Joan Miró fos un canal per apropar l'art a tots els sectors ciutadans.

L'equip educatiu del DEADC (Departament d'Educació, Acció i Difusió Cultural) vol fer realitat aquest desig a través d'unes propostes amb els següents objectius generals:

- Fomentar i difondre el coneixement artístic en tots els sectors ciutadans.
- Presentar l'art contemporani com a eina per construir significats propis a partir de l'experiència de cadascú.
- Propiciar el desenvolupament de la creativitat del públic.

Per aconseguir-ho estructura la seva oferta en quatre programes ben diferenciats que atenen a la diversitat del públic que ens visita:

- **Programa per a centres educatius:** visites i tallers escolars dirigits a educació infantil, primària, secundària, batxillerat, cicles formatius de grau mitjà i superior i educació universitària.
- **Programa per a tothom:** tallers familiars, contes infantils, activitats lúdiques per a públic general...
- **Programa de formació:** seminaris, cicles de conferències, tallers per a professors...
- **Programa social:** diferents tallers per a col·lectius amb necessitats educatives específiques.

Dins el programa per a centres educatius presentem aquest quadern educatiu per al mestre d'educació infantil.

Des de l'FPJM pensam que el museu i l'escola han de treballar junts en la tasca educativa. El museu és una eina educativa per entendre el nostre entorn a partir de la multiplicitat de temes que ens ofereix l'art i de les diferents veus que es troben al seu voltant: mestres, educadors, alumnes, visitants, artistes...

Per al bon funcionament d'aquesta eina consideram un element primordial la tasca del docent i dels alumnes, tant a l'escola com al museu. Es tracta que cada grup construeixi el seu propi aprenentatge adaptant-lo a les seves experiències, necessitats, temes...

Activitats del programa educatiu

L'FPJM ofereix tres tipus diferents de visites:

Monmiró: visita general que apropa els alumnes a la persona i a l'obra de Joan Miró. A partir de la visita a les instal·lacions de la Fundació ens aproximarem a la realitat de Miró, a l'home Miró, a l'artista Miró.

Calidoscopi Miró: visita amb especial atenció als colors de Joan Miró. Activitat adient per als grups que estiguin treballant els colors dins el seu currículum escolar.

Escultura imaginada: visita que explica l'escultura de Miró mitjançant el recorregut per les diferents obres que la Fundació té exposades a les sales i als exteriors. Activitat adient per als grups que estiguin treballant l'espai, el volum, la tridimensionalitat, etc. dins el seu currículum escolar.

Totes les visites recorren el taller de l'artista i les sales d'exposició.

El material que tens a les teves mans et facilitarà la tasca dins l'aula potenciant l'aprofitament de la visita triada al museu.

Aquest quadern es divideix en cinc parts ben diferenciades:

Objectius: enumeració dels objectius generals i específics que es pretenen amb la visita triada i

amb les activitats relacionades que proposam en aquests quaderns.

Informació: documentació general sobre la Fundació i sobre la vida i l'obra de Joan Miró.

Activitats: exercicis previs i posteriors que s'han de fer a l'aula relacionats directament amb els tres tipus de visita. Segons la visita triada t'hauràs de dirigir a l'apartat corresponent. Per exemple, si has triat la visita "Calidoscopi Miró" has d'anar a l'apartat "Activitats Calidoscopi Miró".

Les activitats prèvies estan pensades per introduir coneixements generals abans de venir a l'FPJM i les activitats posteriors ajudaran a aprofundir els conceptes inclosos a la visita. Aquests parteixen de l'art per arribar a temes transversals i a altres àrees del currículum escolar, com poden ser el llenguatge oral, el descobriment de l'entorn, etc.

Aquestes activitats són útils a l'hora de comprendre els conceptes i assolir els objectius. Com a mestre hauràs de triar les més apropiades al teu grup d'alumnes i tenir en compte que no totes les activitats són igual d'adients a les diferents edats.

Aquests exercicis s'han d'entendre com una proposta d'entre moltes de possibles; és a dir, és una guia, una llista de suggeriments que es pot adaptar i que et servirà com a jaciment de noves idees.

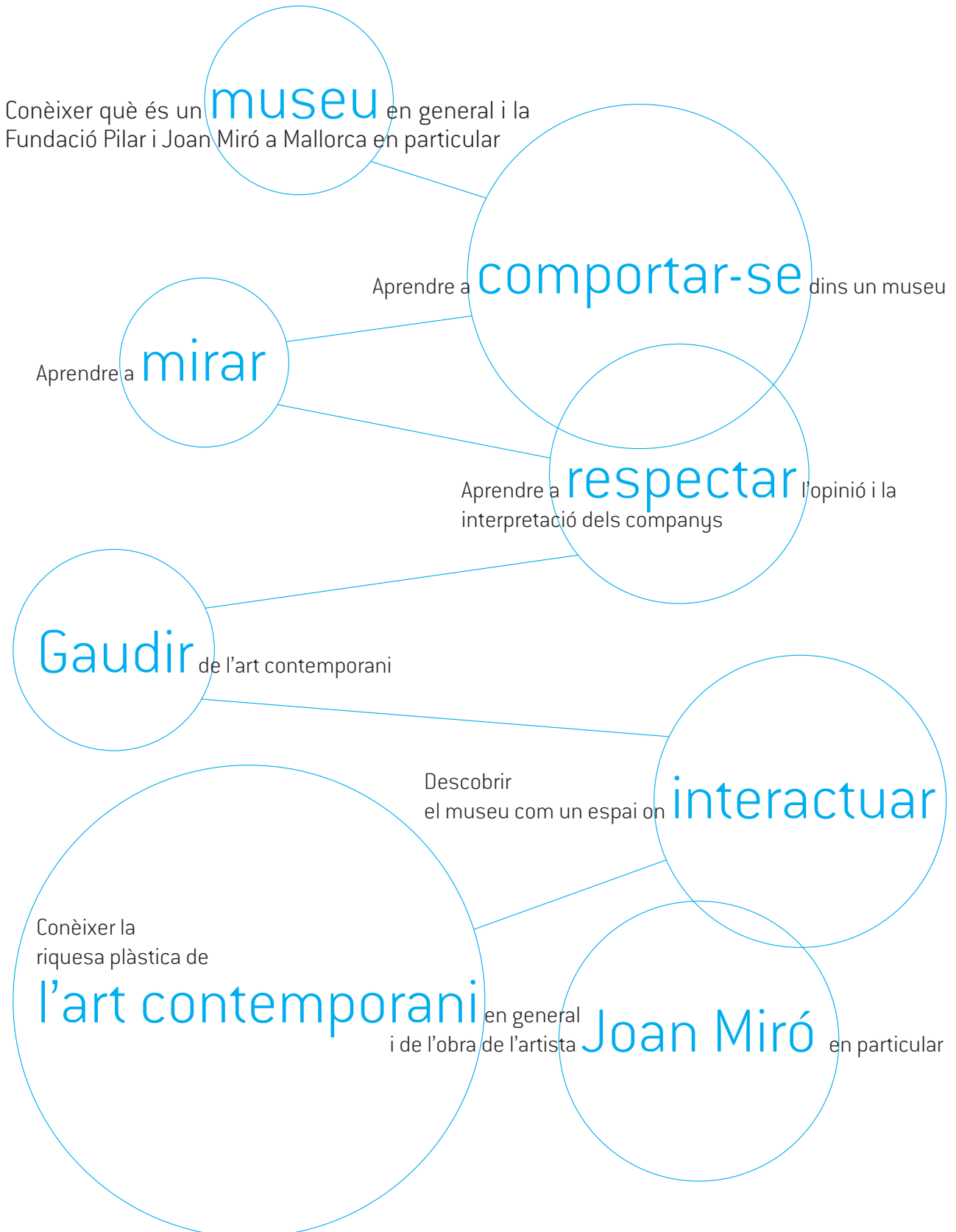
Vocabulari: terminologia d'art per fer consultes ràpides relacionades amb les activitats.

Bibliografia: llista de llibres i pàgines web per als docents que vulguin ampliar els seus coneixements sobre Joan Miró. Tota la bibliografia la podeu trobar a la biblioteca de la Fundació Pilar i Joan Miró. També hi incloem una sèrie de pàgines web que us poden ser útils per consultar.

Activitats del programa educatiu

Objectius generals

Objectius específics

Introducció

La Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca emprèn el seu camí el 7 de març de l'any 1981, moment en què Joan Miró i la seva esposa Pilar Juncosa fan donació dels tallers de l'artista, juntament amb l'obra, els objectes i els documents que contenien, a la Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca. Prèviament, el 1979 i 1980, l'Ajuntament de Palma ja havia aprovat els estatuts d'aquesta Fundació, que es fixa com un dels seus objectius "el foment i difusió del coneixement artístic, facilitant la labor creadora de futurs artistes, en íntima i constant col·laboració amb tots els sectors ciutadans, superant els esquemes museístics habituals amb una realitat cardinal, dinàmica que expliqui vivencialment l'estètica de l'art contemporani." La creació de la Fundació parteix de la voluntat de Miró de difondre i promoure la creació artística, així com de la seva preocupació per preservar els seus tallers, que havien estat el seu espai creatiu des de 1956 fins a la fi de la seva vida, el 1983.

Durant anys, Miró havia somiat el seu propi taller, un somni que el seu amic l'arquitecte català Josep Lluís Sert havia materialitzat a Son Abrines, a Palma, el 1956, moment en què Miró es traslladà a viure definitivament a Mallorca. Tres anys després, Miró adquirí la possessió coneguda com Son Boter, amb

una casa del s. XVIII que utilitzà com a taller i com a suport per dibuixar grafitis de carbonet damunt les seves parets. Aquests tallers eren, i ho són encara, el testimoni més fidel i eloqüent de l'entorn i quefer creatiu de Miró durant la seva etapa de maduresa.

El desenvolupament urbanístic descontrolat als voltants de Son Abrines i Son Boter va preocupar Miró, inquiet pel possible destí dels seus tallers, uns espais que documentaven el seu ambient i procés creatiu.

“Per això, caldria trobar una manera que aquests tallers d'aquí siguin conservats tal com estan quan jo ja no hi sigui, quan me n'hagi anat¹.”

Joan Miró i Pilar Juncosa el 6 de Gener de 1967. Cortesia de Successió Miró

1. Georges Raillard, *Ceci est la couleur des mes rêves*, París: Seuil, 1977, p. 45-46.

Amb aquesta finalitat, Miró va crear una fundació pública i municipal per al gaudi de tots els ciutadans, a la qual va fer donació dels seus tallers amb la col·lecció d'obres, objectes i documents que contenien.

La falta d'un espai expositiu on mostrar aquesta col·lecció feia necessària la construcció d'un edifici nou per albergar aquest llegat artístic de Miró. La seva viuda Pilar Juncosa va donar uns terrenys, i unes obres de Miró, 39 guaixos i 3 olis, perquè fossin subhastades per Sotheby's, l'any 1986, a benefici de la Fundació Pilar i Joan Miró. Els fons recaptats en aquesta subhasta permeteren la construcció d'un nou edifici. L'any 1987, Rafael Moneo, que en aquell moment era *chairman* de la Graduate School of Design de Harvard, va rebre l'encàrrec de projectar la nova seu de la Fundació Pilar i Joan Miró en uns terrenys adjacents als estudis de Miró. El 19 de desembre de 1992 la nova seu de la Fundació Pilar i Joan Miró dissenyada per Moneo obria les seves portes al públic.

Des dels seus inicis, la difusió del coneixement artístic i la promoció de la creació artística han guiat la trajectòria de la Fundació Pilar i Joan Miró, en compliment de la voluntat dels seus fundadors. La Fundació és un museu que ens permet descobrir l'ambient de treball de Miró, estudiar el seu procés creatiu i investigar el seu context històric, artístic i cultural. És un centre propici per a la creació artística contemporània, per a la seva anàlisi, investigació, interpretació, exposició i difusió. És un punt de trobada, d'intercanvi d'idees, i de disseny i desenvolupament de projectes per a artistes, escriptors, músics i per a totes les persones interessades en l'art i la cultura. La Fundació ha establert vincles estrets amb la comunitat on està arrelada, alhora que les seves activitats l'han projectada a l'àmbit nacional i internacional.

Col·leccions: fons museogràfic, documental i bibliogràfic

FONS MUSEOGRÀFIC

La col·lecció de la Fundació té, doncs, el seu origen en la donació de Joan Miró. El 7 de març de 1981 Miró i la seva esposa Pilar Juncosa varen donar a la Fundació Pilar i Joan Miró els tallers de l'artista, el Taller Sert i Son Boter, així com les obres, els documents i els objectes que hi havia. El generós llegat de Miró estava integrat per pintura, dibuix, escultura i obra gràfica, així com per un ric fons documental i una part de la seva biblioteca personal.

La col·lecció d'obres de Joan Miró consta de pintura, dibuix, escultura i obra gràfica. En total, el fons el componen 118 pintures damunt tela, 275 obres realitzades amb tècniques diverses damunt diferents tipus de suport, 1512 dibuixos i 35 escultures, així com obra gràfica. La riquesa de la col·lecció tradueix la varietat de tècniques, materials i procediments que Miró utilitzà i sovint possibilita la reconstrucció del seu procés creatiu. Els nombrosos projectes de pintura, escultura, ceràmica, murals, obra gràfica i tapissos testimonien la inexhaurible creativitat de Miró en la darrera etapa de la seva vida. L'arc cronològic de les obres de la col·lecció abasta des de 1908 fins a 1981, si bé la major part foren creades a partir dels anys seixanta. L'oli de Miró més antic conservat forma part d'aquesta col·lecció. Pel que fa a les obres tridimensionals, la Fundació compta amb *assemblages* únics i bronzes d'edicions limitades, fonamentalment creats en els anys seixanta i setanta. Els dibuixos més antics daten de mitjan anys trenta i els més recents són uns quaderns d'esbossos del 1981. A més, la Fundació conserva un ric fons gràfic que supera les 700 peces.

Amb el temps, la col·lecció de la Fundació s'ha anat enriquint amb obres d'altres artistes, moltes

procedents d'homenatges a Miró, entre els quals es troben Arroyo, Canogar, Chagall, Chillida, Chirino, Feito, Francés, Genovés, Guerrero, Guinovart, Gordillo, Hernández Pijuan, Rueda, Millares, Mompó, Muñoz, Ràfols Casamada, Saura, Sempere, Tàpies i Villalba. Finalment, la col·lecció s'ha incrementat també gràcies a la producció pròpia d'obra gràfica al taller de la Fundació amb obres d'artistes com a Peter Phillips, Wolf Vostell, Joan Cruspinera o Rafa Forteza, entre d'altres.

FONS DOCUMENTAL

L'arxiu documental de Joan Miró comprèn correspondència, hemeroteca, fotografies, llibres procedents de la biblioteca personal de Miró i material heterogeni. La correspondència està constituïda per cartes adreçades a Miró per artistes, arquitectes, escriptors i amics de Miró, que fan un total d'uns 800 documents. L'hemeroteca comprèn devers 5.000 documents, entre els quals destaquen els vuit volums d'articles de premsa nacional i internacional sobre Miró publicats entre 1918 i 1958. La recopilació d'articles sobre Miró ha tingut una certa continuïtat fins a l'actualitat. També s'hi conserven alguns dels llibres de la biblioteca personal de Miró. A més, la Fundació atresora fotografies, anotacions i un conjunt de documents heterogenis relacionats amb Miró.

FONS BIBLIOGRÀFIC

La biblioteca està especialitzada en art contemporani i, en particular, en la figura, l'obra i el context cultural de Joan Miró. La biblioteca està oberta al públic i té una secció específica a la pàgina web de la Fundació. Actualment el fons està constituït per més de 17.000 documents, entre monografies, catàlegs d'exposició, materials audiovisuals o multimèdia i revistes nacionals i internacionals. El creixement és constant gràcies a les adquisicions mitjançant compra, donació, publicacions pròpies i l'intercanvi bibliotecari amb altres centres.

Patrimoni arquitectònic

La Fundació està integrada per tres edificis singulars envoltats de jardins:

Taller Sert, dissenyat per Josep Lluís Sert i acabat de construir l'any 1956

Son Boter, una casa tradicional mallorquina que data del segle XVIII

Edifici Moneo, dissenyat per Rafael Moneo, que s'inaugurà l'any 1992

TALLER SERT

“El meu somni, quan pugui establir-me a qualche lloc, és de tenir un gran taller, no tant per raons d'il·luminació, llum del nord, etc., que em deixen indiferent, sinó més aviat per tenir espai, moltes teles, ja que com més feina faig, més desitjos estic de fer-ne²”.

Aquest testimoni de Miró de 1938 mostra de manera eloqüent l'anhel de l'artista català de comptar amb el seu propi estudi. El començament de la materialització d'aquest somni de Miró es demorà fins el 1954, any en què Miró decidí mudar-se des de Barcelona a Palma i encomanar al seu amic l'arquitecte Josep Lluís Sert el disseny del seu estudi.

Miró i Sert s'havien conegut el 1932 i des de llavors havien anat teixint vincles personals i professionals fructífers i duradors, consolidats per les seves inquietuds comunes, en especial la seva voluntat d'integrar art i arquitectura i el seu interès pel treball en equip. El 1937 Sert havia projectat el pavelló de la República Espanyola per a l'Exposició Universal de París, un pavelló carregat de significació política, per al qual Miró pintà un oli de gran format, *El segador*. El final de la Guerra Civil i la dicta-

2. “Je rêve d'un grand atelier”, a *XXe siècle*, n° 2, París, maig de 1938, p. 25-28.

Exterior del Taller Sert

Interior del Taller Sert

dura de Franco obligaren Sert a exiliar-se als Estats Units, on havia arribat a ser degà de la Graduate School of Design de la Universitat de Harvard. Així doncs, Sert i Miró s'intercanviaren algunes de les seves idees sobre la concepció del projecte per correspondència. La direcció del projecte a Palma la va dur a terme l'arquitecte Enric Juncosa, cunyat de Miró.

Sert va concebre un edifici que s'adapta a les marges del terreny. Miró el va anar assessorant sobre aspectes pràctics. Així, li va suggerir que tingués present el clima de Palma i les condicions ambientals de l'interior del taller. Li va demanar una separació nítida entre la zona de treball del taller i la zona de magatzem que li permetés distanciar-se de les teles que deixava en repòs. Li va recordar que la superfície de treball s'havia de dissenyar tenint en compte les dimensions de les pintures de gran for-

mat, com el seu mural per a Cincinnati. La tardor de 1956 la construcció del taller dissenyat per Sert ja havia acabat i Miró es mostrava entusiasmada amb el resultat final.

Mitjançant nombrosos croquis i plànols, Sert havia projectat per a Miró un taller a escala humana que unia tradició i innovació. L'estructura de formigó contrasta amb els materials més tradicionals, i més propis de la Mediterrània, com ara la pedra o l'argila. El taller de planta en forma de L s'organitza en dos nivells coberts amb voltes. Les ones de les voltes de la coberta introdueixen un moviment sinuós en l'estructura regular de l'edifici. Totes les façanes reben un tractament molt plàstic, fins i tot cromàtic, en particular la façana sud, que juxtaposa el blanc del formigó al color de l'argila i al blau, vermell i groc de la fusteria. En definitiva, Sert estrena un nou llenguatge que supera la rigidesa i les limitacions del funcionalisme més ortodox i aposta

per una arquitectura més plàstica i escultòrica, en consonància amb la seva idea que l'“Arquitectura mateixa pot esdevenir una peça d'escultura³”.

A fi de crear un espai creatiu propici, Miró va anar poblant el seu taller amb un conjunt molt heterogeni d'elements naturals i artificials que conviuen en perfecta harmonia amb els seus utensilis de treball. Encara avui dia el taller mostra aquest entorn creatiu de Miró i les teles, els olis, les aquarel·les, els llapis, els pinzells, els raspalls o les esponges continuen relacionant-s'hi amb la seva “col·lecció” d'objectes de la més variada procedència: postals, retalls de diari, elements extrets de la natura com pedres, papallones i copinyes, objectes provinents de la cultura popular mediterrània com siurells, rams, figuretes de betlem o de cultures llunyanes com les katxines dels indis Hopi o les màscares d'Oceania. A vegades Miró utilitzà alguns d'aquests objectes, com l'indiote, com a punt de partida i fins i tot els immortalitzà a les seves escultures. El taller recrea també el procés creatiu de Miró, que solia treballar a diverses obres simultàniament. A més, aquestes obres il·lustren la passió perenne de l'artista català per experimentar amb nous materials i tècniques, i incorporar-les al seu quefer artístic, fins i tot durant la seva etapa de maduresa.

SON BOTER

Son Boter és una possessió típica mallorquina que data del segle XVIII, la denominació de la qual deriva del llinatge del propietari d'aquesta finca al segle XIV, el mercader Llorenç Boter⁴. Inicialment aquesta finca s'explotà agrícolament i, segurament, ja a finals del segle XVIII la família Martorell va decidir construir una casa per passar-hi les temporades de primavera i estiu. De manera que la casa, fins i tot quan es va destinar a ús d'esplai, mantingué el model tradicional propi de les finques d'explotació agrícola.

La proximitat de Son Boter a Son Abrines, on hi havia l'estudi dissenyat per Josep Lluís Sert, li permetia a Joan Miró guanyar intimitat i un nou taller de creació de pintura i escultura, tal com ho explica en una carta a Sert el 9 d'octubre de 1959:

“Acabo d'adquirir Son Boter, la magnífica casa que estava al darrera la nostra. Això, a part de ser una bona inversió, em posa sobretot a l'abric de tot veïnat enutjós. Em servirà també per a fer-hi teles i escultures monumentals i així descongestionar el taller⁵”.

Pel que sembla, la compra de Son Boter va ser possible gràcies a la dotació econòmica del premi Guggenheim que l'havia estat atorgat a Miró el 1958, amb motiu de la creació dels dos murals ceràmics per a la seu de la UNESCO a París.

Son Boter s'organitza en dues plantes, més golfes, i té una teulada de quatre aiguavessos. La casa presenta també algunes dependències en un nivell soterrani i una entreplanta entre els dos primers pisos. Així com havia succeït al Taller Sert, Miró va anar creant un entorn propici de treball mitjançant postals, dibuixos infantils i objectes de diversa procedència. A més, va anar apropiant-se de l'espai a través de traços de carbonet a les parets que donen vida a figures i personatges relacionats amb les seves escultures, i a través dels regalims i esquitxos de la pintura al terra. Aquests grafitis de Miró enriqueixen aquest exemple d'arquitectura tradicional mallorquina fusionant novament tradició i modernitat.

Les parets de color siena d'una habitació de la planta alta destaquen de la resta de parets emblanquinades. Miró es recollia en aquesta estança per descansar:

3. Josep Maria Rovira, *José Luis Sert*, 1901-1983, Milano: Electa, 2000, p. 251.

4. Bartomeu Bestard, “Son Boter”, a *Fundació Pilar i Joan Miró, Miró*. Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, Barcelona: Lunwerg, 2005

5. Carta de Joan Miró a Josep Lluís Sert, 9 octubre 1959 [The Josep Lluís Sert Collection, Frances Loeb Library, Harvard University].

Façana de Son Boter

Grafitis de Son Boter

“Aquesta és l’habitació on descans. Ha quedat com estava: el color, els prestatges encastats. Aquí hi ha Prats, Pablo i els meus pares⁶.”

En els seus moments de repòs, Miró estava envoltat dels retrats a l’oli dels seus pares, Dolors Ferrà i Miquel Miró, i de dues fotografies de dos dels seus amics, Joan Prats i Pablo Picasso.

Anys més tard, la possessió de Son Boter albergaria també uns tallers de gravat i litografia que permetrien a Miró la realització d’obra gràfica, sense sortir dels seus estudis.

TALLERS D’OBRA GRÀFICA

Miró publicà els seus primers gravats el 1933 i a partir d’aquest moment va anar aprenent les diferents tècniques gràfiques amb gravadors tant importants com Louis Marcoussis, Roger Lacourrière o William Hayter. Des de 1938 Miró es mostrà molt interessat per l’obra gràfica, tal com reflecteix el seu testimoni publicat a la revista francesa *XXe siècle*:

“M’agradaria provar l’escultura, la ceràmica, el gravat, i tenir una premsa⁷.”

El 1959, quan Miró adquirí Son Boter, tornà a mostrar la seva intenció d’aprofitar aquesta possessió per “instal·lar-hi també premses per a lito i aigua-fort⁸.” Finalment, el maig de 1962 Miró escrigué a Dupin i li comentà els seus plans d’instal·lar un estudi de gravat a Palma.

Miró transformà l’antiga cotxera de Son Boter en un taller de gravat de dues plantes, amb el seu tòrcul i les instal·lacions necessàries. El taller de litografia es va construir damunt un antic aljub. Tot sembla indicar que la premsa litogràfica es va instal·lar la tardor de 1975. Aquest darrer taller encara conser-

6. Georges Raillard, *Ceci es la couleur des mes rêves*, París: Seuil, 1977, p. 150-151

7. “Je rêve d’un grand atelier”, a *XXe siècle*, núm. 2, París, maig de 1938, pàg. 25-28.

8. Carta de Joan Miró a Josep Lluís Sert, 9 octubre de 1959 (Frances Loeb Library, Graduate School of Design, Harvard)

Tallers d'obra gràfica

va una premsa litogràfica antiga que Aimé Maeght, el marxant de Miró a Europa, trobà a París i que regalà a l'artista català.

Durant els darrers sis anys de la seva vida Miró centrà la seva activitat artística en el dibuix, el gravat i la litografia més aviat que en la pintura. Aquests tallers li varen permetre preparar moltes de les edicions de la seva etapa de maduresa, realitzades amb diversos col·laboradors com Robert Dutrou, Joan Barbarà o el litògraf Damià Caus. D'aquests tallers sorgiren sèries com *Enrajolats*, *Gaudí* o *Els*

gossos, que Miró preparà en col·laboració amb Joan Barbarà, i també series litogràfiques com *Joan Miró. Pintura*, realitzada en col·laboració amb Damià Caus. El procés creatiu d'aquestes sèries està àmpliament representat a la col·lecció permanent de la Fundació.

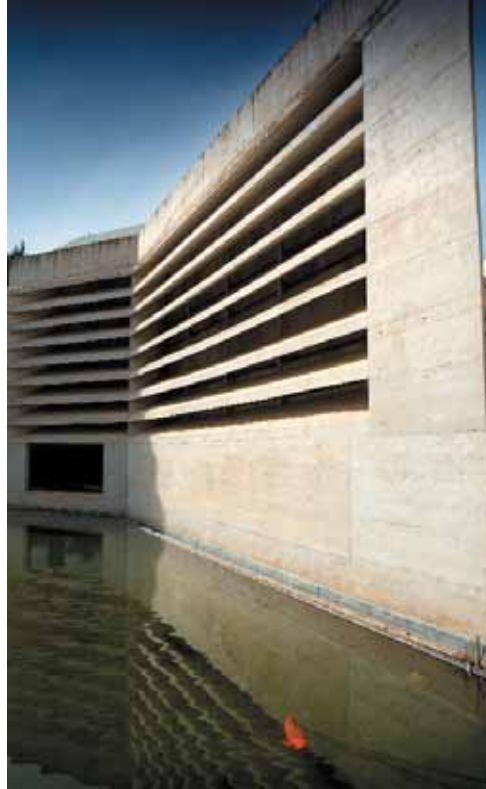
Els tallers de Miró originalment comprenien les tècniques del gravat, la litografia i l'òfset. Actualment, els tallers d'obra gràfica de la Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca encara conserven la maquinària i els estris usats per l'artista en la producció de la seva obra gràfica, com ara el tòrcul de gravat i la premsa litogràfica. A més dels tallers de litografia i gravat, s'hi han anat incorporant noves tècniques com la serigrafia i la ceràmica. En els darrers anys, els tallers s'han obert també a les noves tecnologies amb la incorporació de sistemes d'impressió digital i de fotografia. Aquesta renovació dels tallers de Miró ha permès programar cursos i fer edicions amb les tècniques més actuals de l'àmbit de l'obra gràfica. Els tallers han esdevingut, doncs, un entorn privilegiat per a l'intercanvi d'idees i experiències creatives entre artistes de qualsevol edat i formació i de qualsevol nacionalitat o procedència.

EDIFICI MONEO

Els estudis de Joan Miró no eren un espai adequat ni suficient per mostrar la col·lecció d'obres llegada per l'artista català a la Fundació. La falta d'un espai expositiu on mostrar aquesta col·lecció feia necessari construir un nou edifici. Aquest projecte fou possible gràcies a la generositat de la viuda de Miró, Pilar Juncosa, que donà uns terrenys i unes obres de Miró perquè l'any 1986 fossin subhastades per Sotheby's a benefici de la Fundació. Un any més tard, Rafael Moneo, que en aquell moment era *chairman* de la Graduate School of Design de la Universitat de Harvard, va rebre l'encàrrec de projectar la nova seu de la Fundació Pilar i Joan Miró als

terrenys adjacents als estudis de Miró, donats per Pilar Juncosa.

Des de 1956, data en què Miró fixà la seva residència a Palma, fins al 1986 l'entorn dels tallers de Miró s'havia degradat considerablement. La natura havia anat cedint territori a les elevades i desafortunades edificacions dels voltants. L'estiu de 1986, quan Moneo visità els terrenys per a la nova seu de la Fundació quedà consternat pel desastre urbanístic i això condicionà el seu disseny. L'edifici de Moneo, des de la mateixa entrada al recinte de la Fundació, prova d'escamo-

tejar al visitant la vista de les construccions dels voltants. Aquest objectiu determinà i condicionà tot el disseny de la Fundació, que consta de dos elements arquitectònics de formigó nítidament diferenciats, tot i que estretament enllaçats. Moneo, d'una banda, projectà una construcció lineal de tres plantes i coberta plana, amb un sol buit al nord i amb un pòrtic al sud fornit de *brise-soleils* que tamisen la llum, i, de l'altra, un volum estrellat amb una coberta negada d'aigua, una espècie de *trompe-l'oeil* que simula acostar la mar a l'observador per provar d'emular la vista de què Miró gaudia abans de la destrucció urbanística. La planta estrellada recorda una ciutadella que es defensa mitjançant els seus baluards de l'entorn urbanístic hostil que l'envolta. En canvi, l'interior de l'Espai Estrella s'allunya totalment de les característiques d'una ciutadella. Els murs exteriors de formigó filtren la llum amb un doble tamís de *brise-soleils* exteriors, revestits a l'interior de plaques translúcides d'alabastre. Quan el sol banya l'edifici aquest espai estrellat es

torna una caixa de ressonància de llums reflectides pels estanyos que el circumden. Les finestres baixes permeten al visitant establir contacte visual únicament amb els estanyols que l'envolten parcialment i amb els jardins.

L'edifici Moneo possibilita la integració de l'art en l'arquitectura, en consonància amb els desitjos de Miró. L'exterior d'una de les puntes del volum estrellat està decorat amb un mural ceràmic, inspirat en una obra de Miró, realitzat per la ceramista Maria Antònia Carrió. Els jardins de la Fundació recuperen, en part, l'entorn natural perdut i a més

permeten la fusió entre art i natura per la qual sempre havia advocat Miró. En una entrevista concedida el 1951 Miró havia afirmat:

“Una escultura hauria d'erigir-se a l'aire lliure, enmig de la natura⁹.”

Les escultures de Miró obeeixen aquests principis i es mesclen amb el seu entorn paisatgístic.

L'edifici dissenyat per Moneo proporcionà a la Fundació Pilar i Joan Miró espais expositius, biblioteca, auditori, oficines, botiga i cafeteria. També la cafeteria alberga un mural ceràmic que realitzà Joan Gardy Artigues a partir de l'esbós per a la pintura mural de Cincinnati de l'any 1947. Aquesta nova seu de la Fundació s'inaugurà el 19 de desembre de 1992.

9. Entrevista de Georges Charbonnier a Joan Miró, 1951, en Margit Rowell (ed.), *Joan Miró: Selected Writings and Interviews*, Londres: Thames and Hudson, 1987, p. 221.

Exterior de l'Edifici Moneo (esquerra), Espai Estrella (a dalt) i estany de l'Edifici Moneo (a baix)
Fotografies: Diego D'Intino

Biografia

1893

El 20 d'abril neix Joan Miró al passatge del Crèdit, Barcelona. És el fill major de Miquel Miró i Adzaries, orfebre, i Dolors Ferrà i Oromí, filla d'un ebenista de Palma.

1900

A partir d'aquest any, estiueja amb els seus padrins paterns a Cornudella (Tarragona) i amb la seva padrina materna a Mallorca.

1907

Finalitza els seus estudis secundaris. Per iniciativa de son pare, estudia comerç i, simultàniament, freqüenta la cèlebre Escola de Belles Arts La Llotja, on estudia amb Modest Urgell Inglada, pintor de paisatges romàntics, i amb Josep Pascó Merisa, professor d'art decoratiu.

1910

Comença a treballar com a meritori de comptabilitat a la Drogueria Dalmau Oliveres de Barcelona. La família de Miró adquireix la masia de Mont-roig, a la província de Tarragona.

1911

Miró cau malalt com a conseqüència del malestar generat pel seu treball i a continuació contreu una febre tifoide. Passa la seva convalescència a la masia de Mont-roig.

El 20 de juliol exposa dues pintures a la VI Exposició Internacional d'Art de Barcelona.

1912

Estudia (1912-1915) amb Francesc Galí, que li ensenya a dibuixar tocant els objectes amb els ulls tancats, el fa descobrir la música i la poesia. Hi coneix Josep Francesc Ràfols, Enric Cristòfol Ricart, Joan Prats que serien amics de Miró tota la seva vida.

1917

Del 23 d'abril a l'1 de juliol, Barcelona acull una gran exposició d'art francès de finals del segle XIX i principis del XX, organitzada per Vollard. Miró queda impressionat.

1918

Del 16 de febrer al 3 de març té lloc la primera exposició individual de Miró a les Galeries Dalmau de Barcelona, on mostra 64 pintures i dibuixos realitzats entre 1914 i 1917.

1920

A finals de febrer Miró fa el seu primer viatge a París.

1921

Pinta a l'estudi que li lloga l'escultor Pablo Gargallo, a la Rue Blomet, 45. Té com a veí André Masson. Entaula amistat amb Pierre Reverdy i Tristan Tzara.

1923

Es mou entre Mont-roig, Barcelona i París.

1925

Participa a l'exposició "La peinture surréaliste" a la Galeria Pierre.

1928

A començaments de maig fa un viatge per Bèlgica i Holanda, i queda molt impressionat per la pintura de gènere holandesa del segle XVII.

1929

El 12 d'octubre es casa amb Pilar Juncosa, a Palma.

1930

Es publica el *Second Manifeste Surréaliste*.

El 17 de juliol neix la seva filla Mª Dolores.

1936

Miró ha d'estar a París a causa de la Guerra Civil Espanyola.

1938

Aprèn la tècnica de l'aiguafort i la punta seca.

1940

El gener, Miró ja ha començat a realitzar la sèrie d'obres coneguda com *Constel·lacions*.

A començaments de juny torna a Espanya i s'instal·la a Palma.

1941

Miró viu a Palma i estiu a Mont-roig.

Té lloc la primera gran exposició retrospectiva de Miró, a The Museum of Modern Art de Nova York, que el consagra com a figura indiscutible de l'art modern i té gran repercussió en els artistes americans.

1942

Fins el febrer resideix a Palma i posteriorment es trasllada a Barcelona.

1944

Fa les seves primeres ceràmiques amb Llorens Artigas i les seves primeres escultures de bronze.

1947

De febrer a octubre Miró resideix a Nova York. En el seu primer viatge als Estats Units fa una pintura mural per al Terrace Plaza Hotel de Cincinnati.

1948

S'inauguren múltiples exposicions seves a ciutats com Nova York, París, Boston, Estocolm, Barcelona, Venècia...

1954

Participa a la XXVII Biennial de Venècia, a la qual presenta un conjunt retrospectiu de pintures, gravats a l'aiguafort i litografies, produïts entre 1912 i 1923. La Biennial li atorga el Gran Premi de Gravat.

1955

L'octubre Miró és convidat a realitzar dos murals ceràmics per a la decoració de la nova seu de la UNESCO a París.

1956

A la tardor Miró comença a "liquidar" el taller del passatge del Crèdit i de Folgarolas per instal·lar-se definitivament a Palma, on es va fer construir un nou estudi dissenyat per Josep Lluís Sert.

INFORMACIÓ DE JOAN MIRÓ

1957

Resideix i treballa a Palma, però fa freqüents viatges a Barcelona, Mont-roig i París.

El març, en companyia del fotògraf Francesc Català-Roca, del ceramista Josep Llorens Artigas i del seu fill Joan Gardy Artigas, visita les coves d'Altamira per primera vegada. Les seves pintures, "l'exemple més antic d'art mural del món", la textura dels murs de la col·legiata romànica de Santillana del Mar, les pintures del romànic català i l'arquitectura de Gaudí serveixen a l'artista com a fonts d'inspiració per enriquir el procés de creació dels murals ceràmics per a la UNESCO a París.

1958

A la tardor Miró acaba els murals ceràmics per a la UNESCO.

1962

De juny a novembre té lloc una gran retrospectiva de Joan Miró, al Museu Nacional d'Art Modern de París. Aquesta exposició inclou pintures de 1914 a 1962, dibuixos, guaixos, collages, gravats, litografies, ceràmiques, llibres il·lustrats i escultures.

1964

El març és a Saint-Paul-de-Vence, on treballa a la instal·lació de les escultures monumentals de la Fundació Maeght.

El 28 de juliol s'inaugura la Fundació Maeght, l'edifici dissenyat per Josep Lluís Sert i les escultures monumentals del *Labyrinthe* realitzades per Miró i Artigues.

1966

A mitjan-final d'any s'exhibeix una retrospectiva al Museu Nacional d'Art Modern de Tòquio, presentada després al Museu Nacional d'Art Modern de Kyoto.

Miró fa el seu primer viatge al Japó.

1969

La producció d'escultures de bronze i bronze pintat s'intensifica. Miró treballa a partir d'objectes trobats que després combina, manipula i transforma.

1970

Miró finalitza dos projectes de ceràmica mural en col·laboració amb Llorens Artigas: la ceràmica mural per a l'aeroport de Barcelona i la ceràmica mural per al Pavelló del Gas de l'Exposició Universal d'Osaka.

1975

El 10 de juny s'inaugura extraoficialment el CEAC, Centre d'Estudis d'Art Contemporani, Fundació Joan Miró de Barcelona, edifici dissenyat per Josep Lluís Sert, al parc de Montjuïc.

1976

El 18 de juny s'inaugura de manera oficial la Fundació Joan Miró amb l'exposició de dibuixos donats per l'artista a la nova fundació.

Fa el paviment mosaic del *Pla de l'Òs* per a la Rambla de Barcelona, de vidre artificial acolorit.

1979

La Universitat de Barcelona li atorga el títol de doctor honoris causa.

1981

El març, Joan Miró i Pilar Juncosa firmen l'acta de donació dels tallers de l'artista (Son Abrines i Son Boter) a favor de la Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca.

1983

El Solomon R. Guggenheim Museum de Nova York, la Sala Gaspar de Barcelona i The Museum of Modern Art de Nova York, entre d'altres, celebren i homenatgen la figura de Miró als seus 90 anys. A Barcelona s'organitzen diversos actes en homenatge al seu artista més internacional.

Miró mor a la seva casa de Son Abrines, a Palma, el 25 de desembre.

Breus apunts sobre l'obra de Miró a Mallorca

El 1956, quan Miró tenia ja 63 anys, fixà la seva residència a Palma. Ara bé, Mallorca no fou, en absolut, un lloc de retir per a Miró, tampoc un lloc d'abandonament de la seva activitat creativa. Al contrari, Mallorca fou un jardí fecund que Miró cultivà amb molta atenció i dedicació, per utilitzar la metàfora del propi artista que el 1959 afirmà:

“Jo treballo com un hortolà”¹⁰

Pel que fa a la pintura, en aquesta etapa madura Miró va continuar plasmant alguns dels seus temes i motius recurrents –estrella, sol, lluna, dona, personatge, ocell, paisatge–, tot i que en un llenguatge més directe i gestual. A partir de mitjan anys quaranta, la precisió del traç comença a conviure amb els grafismes gruixats i expressius que, de vegades, traspuen gotes. Gradualment, la seva pintura es va anar tornant més espontània, directa i gestual, fins i tot abans d'entrar en contacte directe amb l'expressionisme abstracte americà, durant la seva estada a Nova York el 1947. L'obra de Miró havia marcat els inicis de l'Escola de Nova York. Recíprocament, l'expressionisme abstracte americà aniria deixant la seva empremta a l'obra de Miró.

No obstant això, en els anys seixanta el llenguatge de Miró reprèn formulacions anteriors, com l'escacat. També s'observa la coexistència en un mateix període d'estils diferents, com a les obres *Mosaic* [FPJM-52] i *Poème* [FPJM-98], ambdues de 1966. En els anys setanta l'aspecte més espontani i directe de les obres de Miró tradueix alguns canvis substancials en el seu mètode de treball. Miró aplica la pintura amb els dits, amb els punys, amb les mans. Fa grafismes gruixats amb els dits i els combina

Poème, 1966. Oli i carbonet damunt tela, 259,5x173,5 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM –98

amb pinzellades precises o traços fins executats amb un bambú japonès o amb un escuradents. Aplica la pintura fregant amb els punys o estampa les empremtes de les seves mans de manera reiterada. *Poème* de 1966 [FPJM-98] presenta cascades de mans, a l'igual que algunes pintures rupes-tres. Pinta les teles en posició horitzontal, fins i tot col·locades directament en terra. Això li permet caminar-hi per damunt i deixar empremtes de les seves petjades. En aquell període Miró solia començar les seves pintures bé partint d'un fons de taques fortuïtes, bé estructurant la composició mit-

10. Entrevista de Yvon Taillandier a Joan Miró, 1959, a Margit Rowell (ed.), *Joan Miró: Selected Writings and Interviews*, Londres: Thames and Hudson, 1987, p. 246-253.

Diseaux, 1973. Oli, acrílic damunt tela, 115,5x88,5 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981 FPJM-23

jançant el color negre que, a continuació, enriquia amb esquits o degoteigs. Aquest tipus de fons fortuïts amb esquits comptava amb un precedent de 1925, *El naixement del món*. Sens dubte, el mètode de pintar en terra i els esquits relacionen Miró amb Jackson Pollock, que va conèixer personalment durant la seva estada a Nova York, el 1947. La seva estada als Estats Units li va permetre conèixer la pintura avantguardista americana, de la qual admirava la seva vitalitat, el seu entusiasme i la seva frescor.

D'altra banda, aquesta manera més gestual de pin-

Sense títol, 1973. Oli, acrílic i caramell damunt tela, 265,5x185,5 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-85

tar s'hauria d'associar també a l'art i la cal·ligrafia oriental. Sens dubte, l'interès de Miró pel Japó, la seva amistat amb el poeta japonès Shuzo Takiguchi i els seus dos viatges a aquest país, el 1966 i el 1969, contribuïren que l'art japonès anàs deixant la seva empremta en Miró. A més, Miró va retenir el mètode dels cal·lígrafs japonesos –una fase de concentració profunda fins a assolir el trànsit, seguida d'una execució fulminant. L'espontaneïtat era un tret inherent a les obres orientals fetes amb tinta, ja que el traç no solament havia de reflectir els dots de l'artista, sinó també el seu estat d'ànim.

En consonància amb la seva declaració: “Jo treballo com un hortolà”, Miró transformà les seves obres en un camp que ell llaura, perfora, poda i rega. Miró provoca esquinços a la tela, la perfora, la ruixa de pintura, la inflama, la socarrima o la crema... Fidel al seu ofici de jardiner, Miró ruixa el seu camp. Les seves notes inciten a degotar o rajar. Els pigments esclaten en esquits a nombroses pintures, com a l'oli damunt fons negre datat entorn de 1974 (FPJM-53). La fluïdesa d'aquests rierols de pintura s'oposa als petits recessos de color que impregnen la tela, com les llacunes blaves del lateral esquerre d'*Oiseaux* de 1973 (FPJM-23). L'acumulació matèrica també es contraposa, en ocasions, a aquesta fluïdesa. El pigment es concentra en empastaments blancs a la pintura damunt contraxapat de 1977 (FPJM-135). Els relleus d'aquests cúmuls matèrics se sumen a l'aspror o rugositat de certs suports. Sens dubte, Miró sentia predilecció pels materials insòlits i irregulars com el paper de vidre que va servir de suport a *Personnage, oiseaux*, de 1976 (FPJM-146). A la rugositat dels suports, s'hi pot agregar la lleu irregularitat que introdueixen certs materials afegits, com la sutura de llinyol a la tela sense títol de 1973 (FPJM-85), o els desnivells tridimensionals provocats pels llistons de fusta clavats a *Personnage, oiseaux* de 1976 (FPJM-146).

A partir dels anys trenta, el desig de Miró d'“anar més enllà de la pintura” el va conduir a explorar altres mitjans d'expressió com l'obra gràfica, l'escultura o la ceràmica. Les obres tridimensionals de l'etapa madura de Miró sovint parteixen de dos processos creatius ben diferents. Les terracotes i algunes de les escultures de fang que finalment acabarien sent foses en bronze són fruit d'una tradició mil·lenària, la del modelatge en argila. En canvi, altres escultures responen a una formulació pròpia de l'art modern: *l'assemblage*, és a dir, una

obra construïda a partir d'objectes. Alguns d'aquests *assemblages* varen ser immortalitzats en bronze i, a vegades, presenten també elements modelats. A partir de 1966, Miró realitzà nombroses escultures de bronze en col·laboració amb diverses fonerries. Però la producció escultòrica de Miró abasta tot tipus de tècniques i materials des de la fusta i el marbre fins a resines sintètiques.

En resum, en la seva maduresa Miró seguí creant infatigablement, i així ho testimonien la quantitat i la qualitat de la seva producció artística i la multitud de projectes en els quals treballà: pintura, escultura, obra gràfica, ceràmica, murals, vitralls, tapissos, projectes d'art públic, així com decorats i vestuari per a teatre. Això li va permetre continuar fent realitat el seu desig d'aproximar el seu art al gran públic, sobretot a través de l'obra seriada –obra gràfica i escultura- i mitjançant els nombrosos projectes d'art públic.

Sense títol, 1977

Oli i acrílic damunt contraplacat, 122x89 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM – 135

Apunts generals de l'obra de Miró

• Temes i motius

Dona, ocell, personatge, estels, sol, lluna, constel·lacions, ulls, escales, paisatge, zigzagues, espirals, entre d'altres.

• Tècniques pictòriques

Oli, guaix, acrílic, aquarel·la, pastel, carbonet, guix, cera, tinta xinesa, llapis de grafit, bolígraf, collage, retolador, llapis i tinta litogràfica, esmalt sintètic.

• Tècniques d'obra gràfica

Aiguafort, punta seca, aiguatinta, aiguatinta al sucre, carborúndum, xilografia, litografia, serigrafia, etc.

• Materials i tècniques escultòriques

Fusta, granit, bronze, assemblage, argila, guix, marbre, resina sintètica, cement, fosa a la cera perduda.

• Procediments

Dripping, frottage, collage, teles cremades, empremtes de mans, empremtes d'altres objectes.

Maqueta per a Gaudí V, 1975

Gouache, tinta, llapis de grafit, pastel i collage damunt paper, 38x36,2 cm.

Procedència: Donació de Joan Barbarà i Successió Miró, 1998. FPJM-603b

• Utensilis

Pinzells de tot tipus, fins i tot fabricats per ell, esponges, raspalls de dents, graneres, canyes de bambú, regadores, dits i mans, ganivets, graneres d'emblanquinar, tapes de pots de pintura, etc.

• Mitjans d'expressió artística

Pintura, escultura, dibuix, ceràmica, gravat, tapís, vitralls, disseny de vestuari i escenografia per a ballets i teatre.

• Suports

Tela, fusta, paper de diferents tipus: japonès, fet a mà, Kraft, aquarel·la, d'estrassa, verjurat, assecant, blondes, plàstic, cuir, tela asfàltica, cartó, cartó corrugat, tàblex, taula, contraplacat, paper de vidre, rajola, paper de diari, porexpan, roba, cautxú, pedra, materials reutilitzats com fulls d'agenda, calendari o targetes d'invitació, entre d'altres.

Personnage, oiseaux, 1976

Oli damunt paper de vidre, fusta i claus. 171,5 x 125 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-146

Sense títol, 1974

Oli, acrílic i guix damunt tela, 270,5x355 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-53

ACTIVITATS PRÈVIES

1. Preguntes i respostes !!
2. Nins, colorins! !!
3. Miró en imatges !
4. Mirem l'art! !
5. Històries
6. Tris, traç...
7. Formes, sensacions, sentiments... a l'art i a la vida
8. Continuarà...

CONTEXT

Normalment és el centre educatiu qui tria fer aquesta visita a la Fundació i, per tant, s'ha de treballar la motivació dels nins. Per potenciar la implicació dels teus alumnes et proposam aquesta activitat que et servirà per despertar el seu interès. D'aquesta manera part del que aprendran ho trien ells amb la seva curiositat.

ACTIVITAT

Demana als teus alumnes tot el que vulguin saber de Joan Miró (sobre la vida, l'obra, la família, el museu...), que s'imaginin que són entrevistadors de la televisió i que fan preguntes a un expert de Miró. Fes una fotocòpia de la fitxa adjunta i elaborau entre tots una llista de les preguntes que han anat sortint. No oblidis dur-la el dia de la visita, que nosaltres estarem encantats de contestar les vostres preguntes.

MATERIAL

FITXA ADJUNTA

BOLÍGRAFS

CURIOSITAT

Preguntes

Nom del nin

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

CONTEXT

A Joan Miró li agradaven molt els colors. En tenia alguns que li agradaven més que d'altres però sempre en feia un ús intencionat. Amb aquesta activitat els nins descobriran, a partir del color, que cadascú té una visió diferent del món i que una mateixa imatge pot canviar molt segons la persona que la mira.

ACTIVITAT

Fes fotocòpies d'una de les 3 imatges de les fitxes adjuntes i dóna'n una a cada nin. Proposa als teus alumnes que emplenin el dibuix amb els colors que considerin més adients. Així mateix han d'escriure el seu nom al requadre i posar-li un cordill per poder dur el dibuix penjat al coll el dia de la visita. D'aquesta manera l'utilitzarem com a recurs durant el recorregut pel museu.

Important

QUE NO VEGIN L'OBRA FINAL DE MIRÓ PERQUÈ NO ELS CONDICIONI EL RESULTAT A L'HORA D'ACOLORIR EL DIBUIX.

MATERIAL

IMATGES ADJUNTES

COLORS

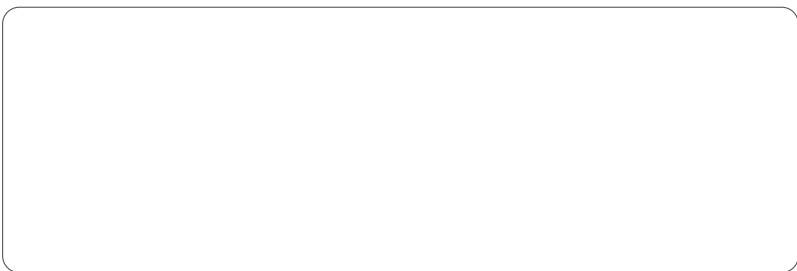
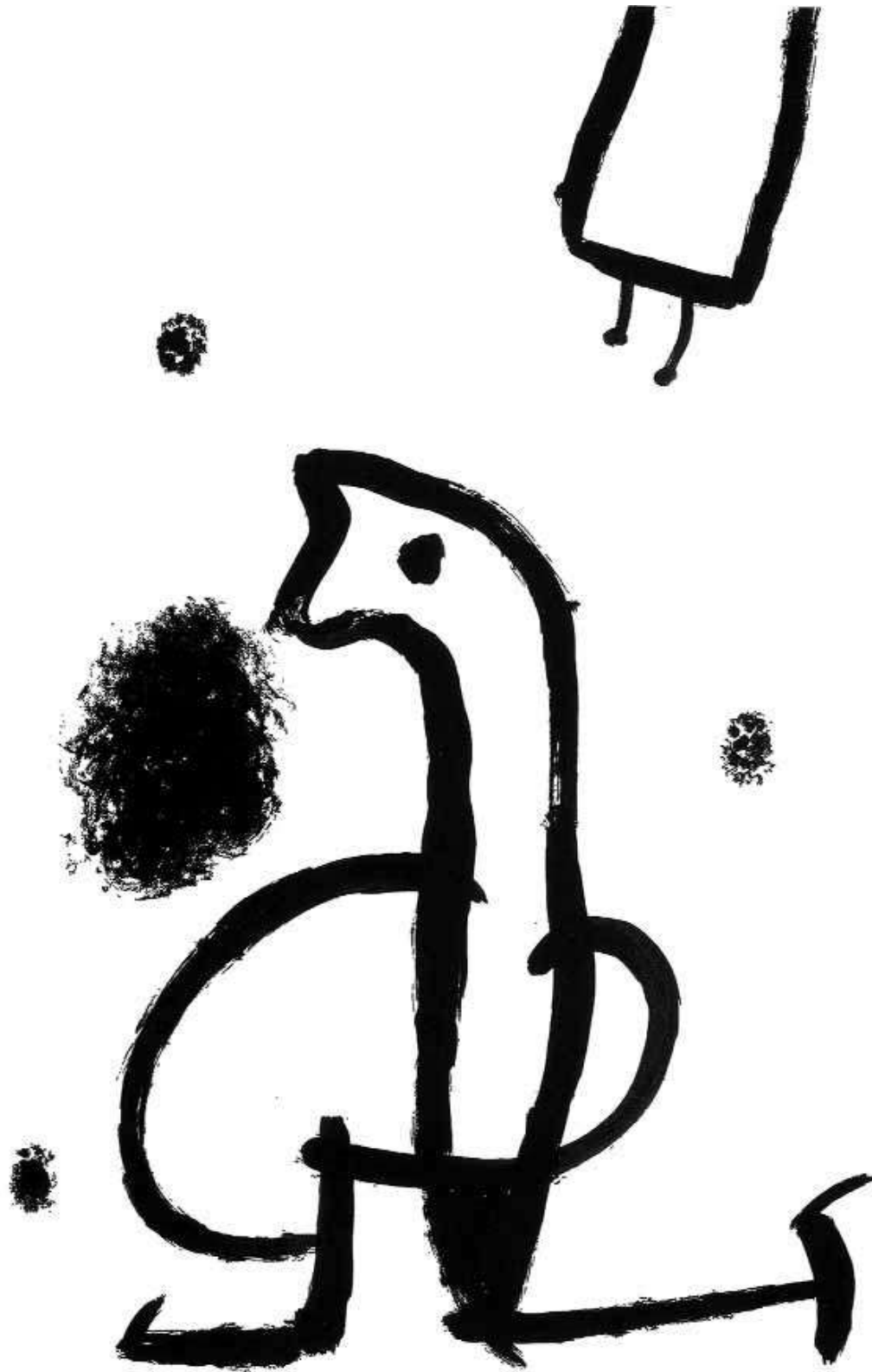
CORDILLS

SENSIBILITAT PEL COLOR

Imatge retocada
Sense títol, 1978
Oli damunt tela, 92x73 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-50

Imatge retocada
Sense títol, sense data
Oli damunt cartó, 91,5x64,5 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-125

Imatge retocada
Femme dans la rue, 1973
Oli i acrílic damunt tela, 195x130 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-7

CONTEXT

Joan Miró, a més de ser un gran artista era una persona com tots nosaltres, amb la seva família, els seus amics, les seves aficions... Aquesta activitat et servirà perquè els teus alumnes aprenguin què és una biografia i que la vida té diferents etapes. A partir d'aquí podran parlar de la seva pròpia experiència i explicar els seus interessos, vocacions professionals, desitjos de futur, etc.

ACTIVITAT

A. Al quadern d'art trobaràs imatges de la vida de Joan Miró. Pots fer fotocòpies o mostrar-les directament perquè els nins les ordenin cronològicament. Una vegada ordenades, conta'ls el conte *Petita història de Joan Miró* que trobaràs a la maleta educativa.

B. Després d'haver parlat de la vida de Miró pots establir un diàleg amb els alumnes sobre la seva pròpia vida i sobre temes com la família (Com és la vostra?), la infantesa (Quina edat teniu? Què us agrada fer? És el mateix el que li agrada fer als vostres germans, pares...?), l'amor (els diferents tipus d'amor), les professions (Què voleu ser de grans?), el pas del temps...

Pots aprofitar per introduir els conceptes de passat, present i futur.

MATERIAL

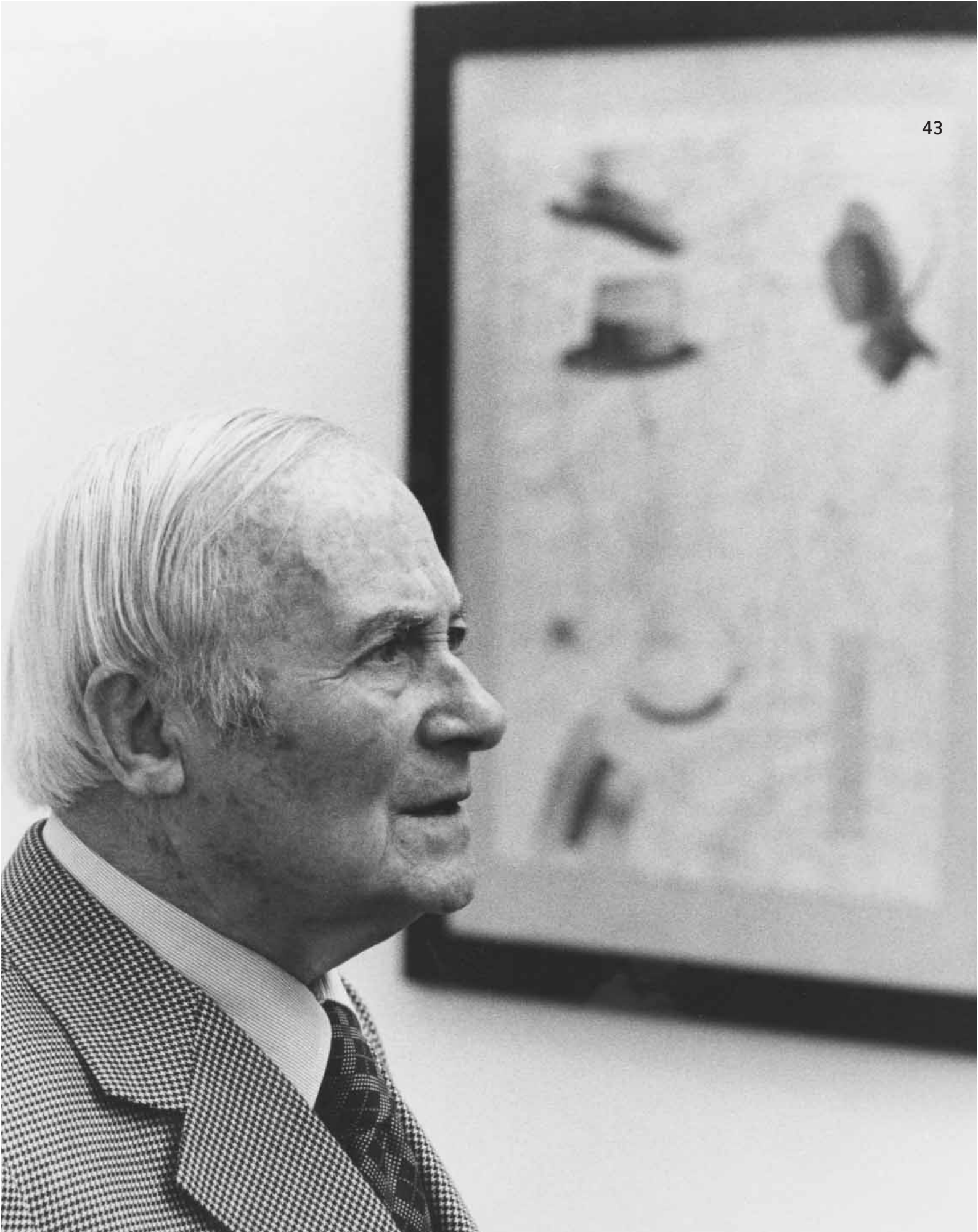
QUADERN D'ART

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Joan Miró a la inauguració de la Fundació Miró de Barcelona
13 de juny de 1975. Núria Aramon i Stein
Cortesia Successió Miró

CONTEXT

Els alumnes visitaran una exposició de Joan Miró, on aprendran moltes coses sobre la seva obra i les seves tècniques pictòriques. Però abans et proposam un primer apropament amb la visualització d'imatges; d'aquesta manera començaran a "entrenar" la seva mirada i a construir els seus significats davant les obres d'art.

ACTIVITAT

Mostra als alumnes les imatges de les obres de Miró que hi ha al quadern d'art. La seva mirada hauria de ser atenta i investigadora. Que es facin preguntes i dialoguin entre ells i amb tu (mestre/ra) Què veuen? Què els sembla? Els agrada o no els agrada? Per què? Què senten? Què és un artista? En coneixen cap? Les obres de Miró els recorden alguna cosa?...

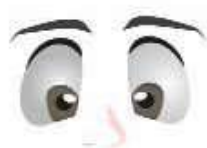
Suggeriment

POTS FER FOTOCÒPIES DE LES FOTOS DEL QUADERN D'ART I ORGANITZAR UNA EXPOSICIÓ ALS ESPAIS DE LA CLASSE. ELS NINS MATEIXOS PODEN TRIAR QUINES IMATGES VOLEN EXPOSAR I ON SEGONS EL SEU CRITERI.

MATERIAL

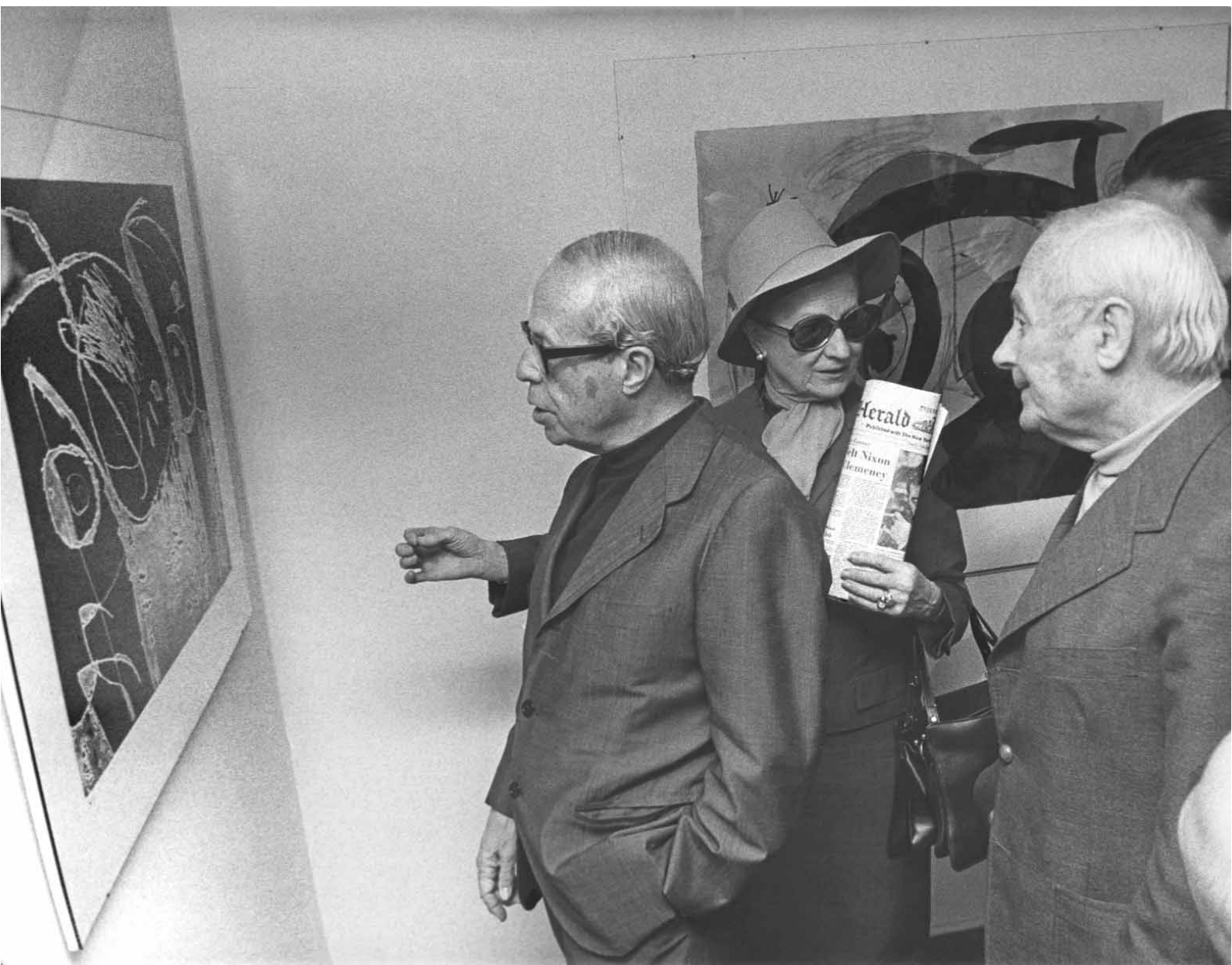
QUADERN D'ART

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Josep Lluís Sert, Moncha Sert i Joan Miró a la Sala Pelaires de Palma
24 d' abril de 1973
Cortesia Successió Miró

CONTEXT

A Miró, igual que als nins, li agradaven molt les teresetes, tant que a Son Boter en guardava una col·lecció. La representació amb teresetes és, de qualche manera, fer teatre en petit. Aquest tema també va interessar l'artista, que en una època de la seva vida va dissenyar escenografies i éssers fantàstics que protagonitzaven obres teatrals.

ACTIVITAT

Fes fotocòpies en cartolina de les imatges adjuntes i proposa als teus alumnes que en facin teresetes. S'hauran d'acolorir, retallar i aferrar a un petit palet de fusta. Agrupa als teus alumnes a partir dels 5 personatges; hauran de posar un nom a cada un i crear un conte amb aquests éssers imaginats pel pintor. Que cada grup representi la seva història davant els seus companys.

Suggeriment

PODEU ANAR MÉS ENLLÀ CONSTRUINT NOUS PERSONATGES I UN PETIT ESCENARI PER A CADA UN DELS CONTES.

MATERIAL

IMATGES ADJUNTES

COLORS

PALETS DE FUSTA

TISORES

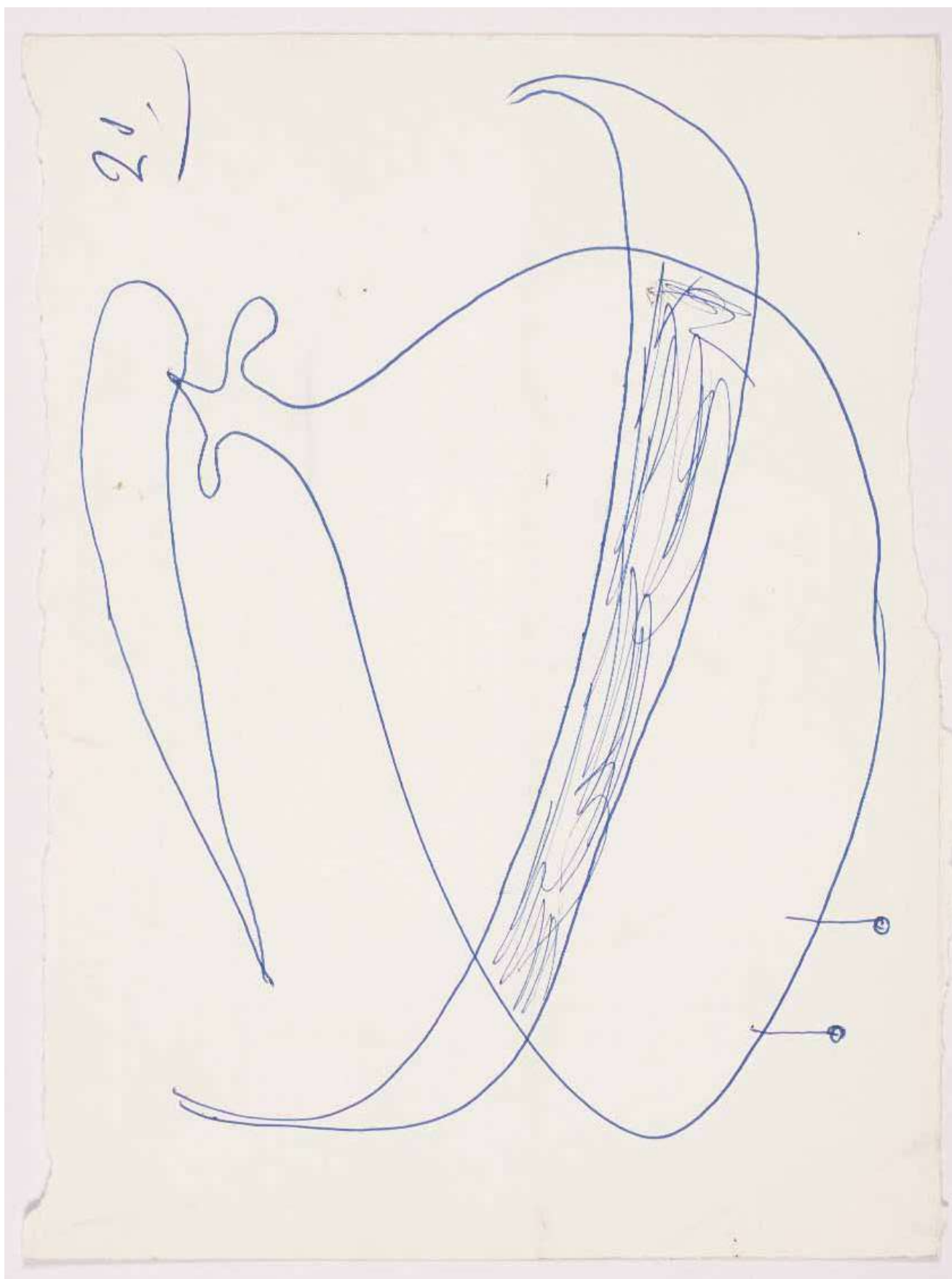
BARRA ADHESIVA

MATERIAL PER CREAR
UN ESCENARI

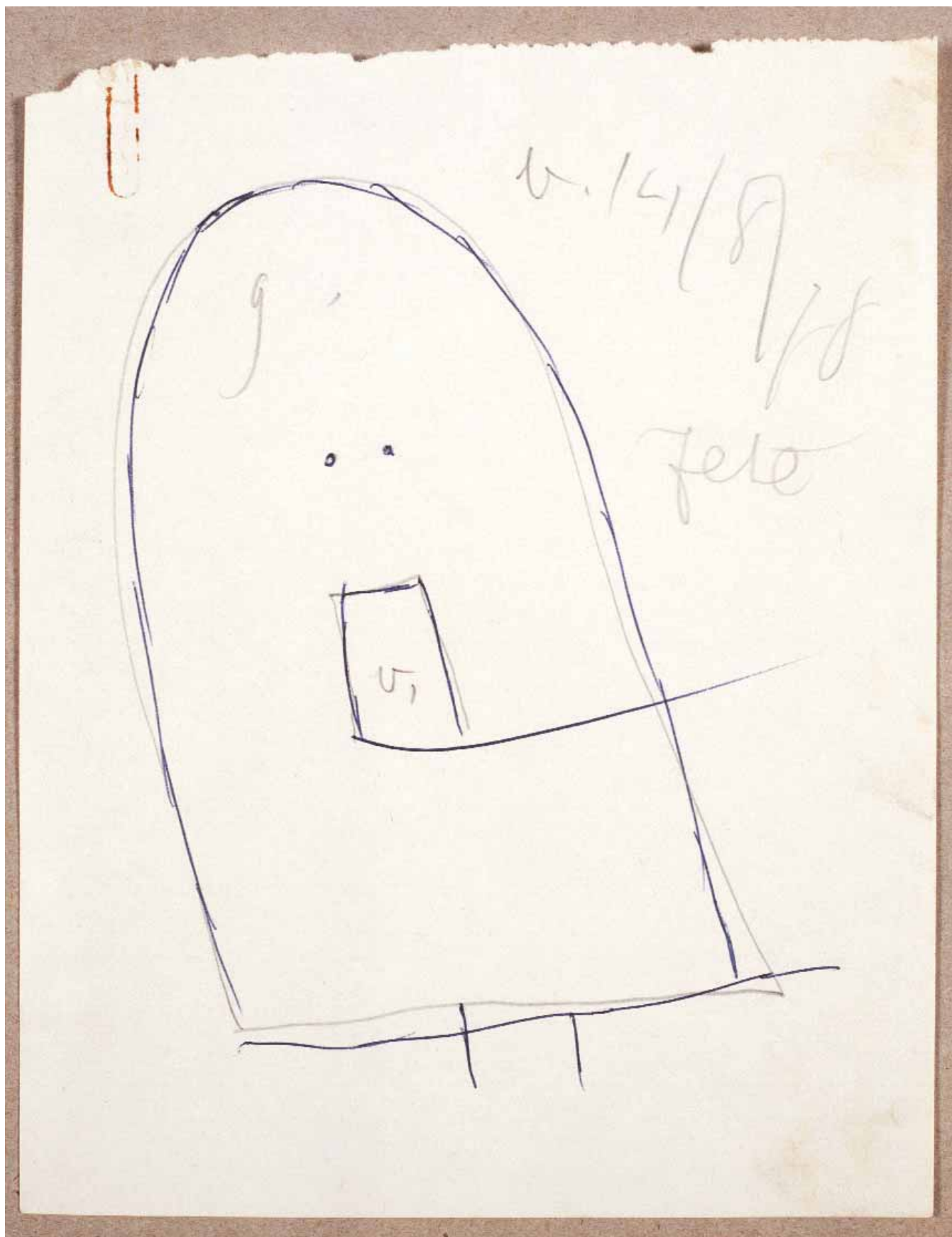
IMAGINACIÓ VOLADORA

Sense títol, sense data
Bolígraf damunt cartolina, 16,8x21,5 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-1112

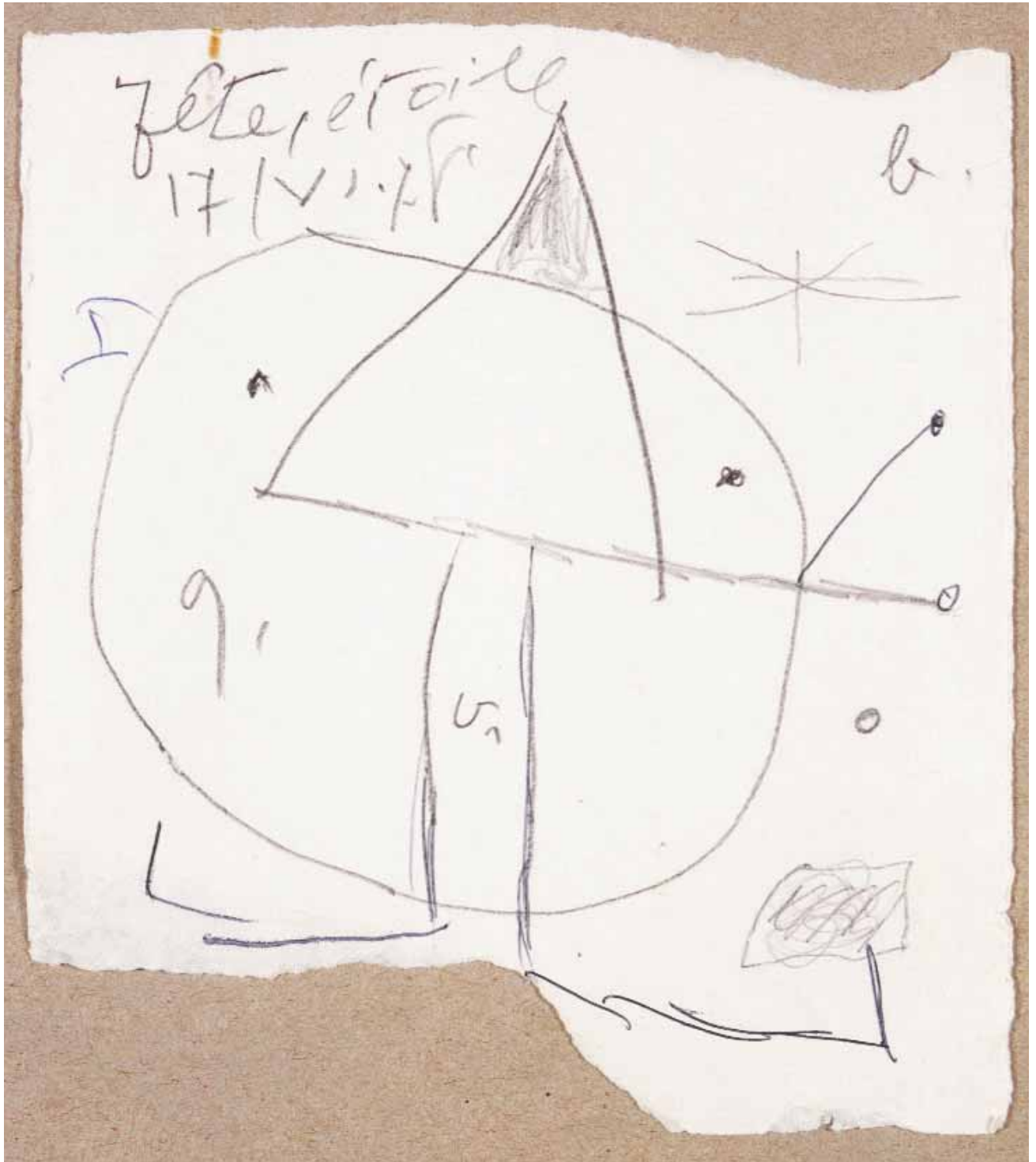
Sense títol, 1978
Bolígraf damunt paper, 12,6x8,1 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-712a

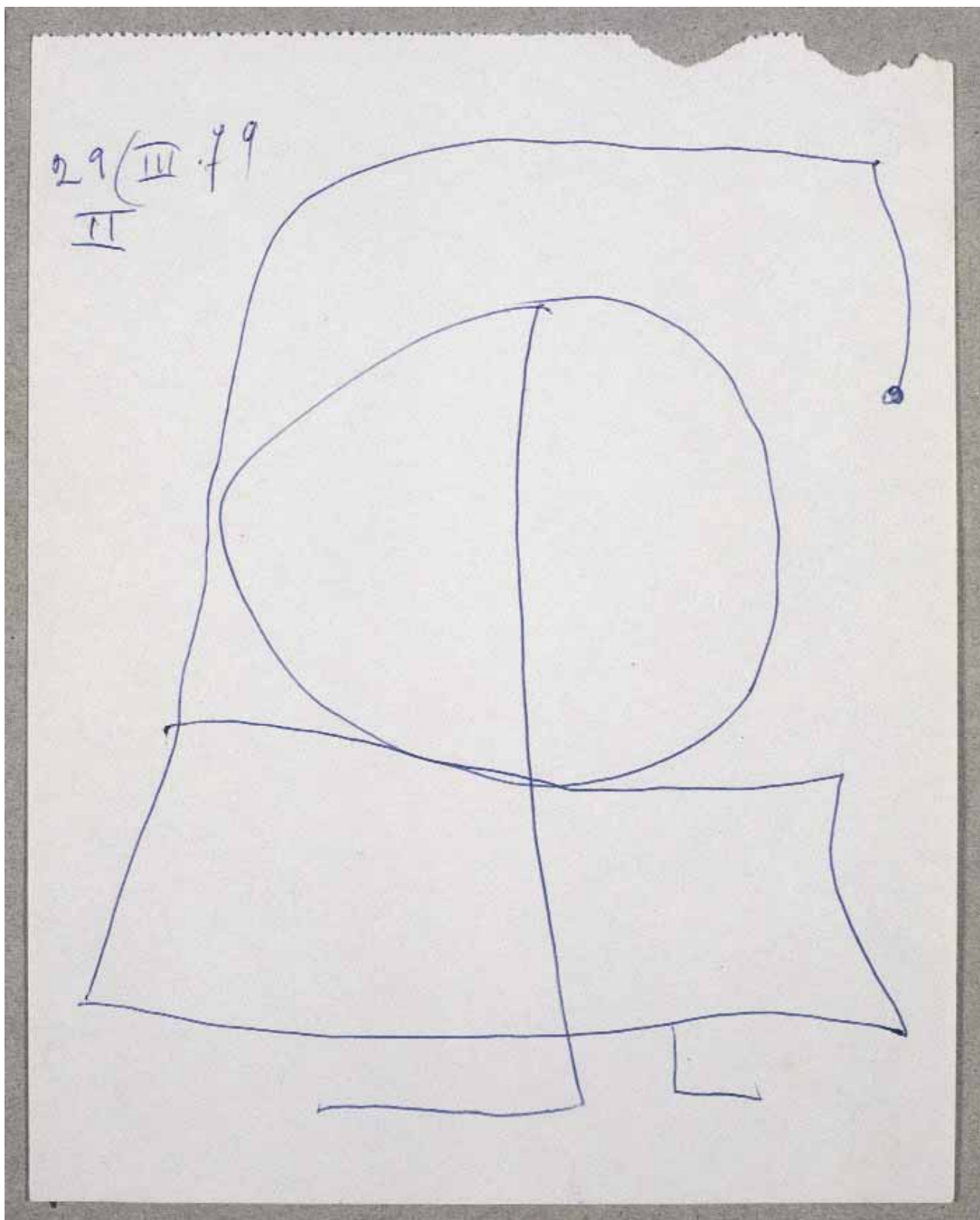
Tête, 1978

Bolígraf i llapis de grafit damunt paper, 19,8x15,4 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-766

Tête, étoile I, 1978
Llapis de grafit i bolígraf damunt paper, 13,7x12,1 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-775

Sense títol, 1979

Bolígraf damunt paper, 19,8x15,4 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-786

CONTEXT

Una obra d'art pot ser un punt de partida per deixar volar la nostra imaginació lliurement. En l'art contemporani en general i en l'obra de Joan Miró en particular amb pocs elements podem recrear el nostre propi món. A partir d'aquest concepte entenem que una mateixa forma pot servir per dibuixar coses diferents.

ACTIVITAT

A. Cerca la imatge adjunta al quadern d'art i cobreix el dibuix amb un paper. Has d'anar destapant-lo a poc a poc mentre demanes als teus alumnes què pensen què és. A cada bocinet pot semblar una cosa diferent. Una vegada descoberta la imatge comentau el quadre complet: Què és? Què fa? On està? D'on ve? Cap a on va? Està sol? etc.

B. Fes fotocòpies del personatge i reparteix-les als teus alumnes. Cada nin haurà de completar-la per davant, darrere, dalt i baix dibuixant tot allò que s'imagini. Poden retallar-la i tornar-la a aferrar damunt un foli allà on vulguin.

C. Demana als teus alumnes que facin un nou dibuix en un paper allargat i horitzontal (10,5 cm x 29,5 cm, la meitat d'un DIN A4 tallat per la part més llarga) deixant el fons en blanc i intentant realitzar un sol gest, com va fer el pintor per crear l'obra que heu comentat prèviament. Cada nin haurà d'explicar què és (poden sortir muntanyes, ones, la lletra ema, etc.).

MATERIAL

IMATGE ADJUNTA

QUADERN D'ART

FOLIS

PINZELLS

PINTURA DE COLOR NEGRE

IMAGINACIÓ VOLADORA

Sense títol, sense data
Oli i acrílic damunt tela, 92x300 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPM-9

CONTEXT

Per poder apreciar una obra d'art s'ha d'aprendre a mirar de manera objectiva i subjectiva. S'ha d'examinar i interpretar el que veim. Aquesta activitat ens ajuda a mirar i a reflexionar, exercicis essencials quan ens acostam a l'art, emprant obres de Miró i altres elements.

ACTIVITAT

Utilitza l'eina del diàleg per fer parlar als teus alumnes de conceptes com gran, petit, rodó, quadrat, alt, baix, prim, buit, ple... Fes que estableixin relacions entre els conceptes i les diferents imatges.

1a part. Amb parts del nostre cos.

Exemple: Com és la teva panxa? Tens alguna part del cos buida? I plena? Per què està buida o plena? I la pell... és flexible o dura? Té formes rectes el nostre cos? Descriu les diferents parts del teu cos i el que més t'agrada fer amb cada una.

2a part. Amb objectes de la classe.

Exemple: Com és aquesta taula? És rodona o quadrada? I, si la tocam, és llisa o rugosa, dura o tova...? Grossa o petita? Freda o calenta? Quines altres coses a la teva vida són fredes? I calentes? Hi ha qualque cosa teva a la classe? Descriu-la. Què significa aquest objecte per a tu? És important? Com l'has aconseguit?...

3a part. Amb les obres d'art de Miró que trobareu al quadern d'art.

Exemple: Com és el que veis? Quines formes apareixen? I quins colors? És l'obra "real"? Quina pensau que és la seva mida real? Amb quina d'aquestes obres relacionaríeu el vostre objecte de la classe? Per què?...

MATERIAL

OBJECTES
DE LA CLASSE

QUADERN D'ART

SENTIT DEL TACTE

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Sense títol, sense data
Oli damunt tela, 162,5x130,5 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-17

CONTEXT

Un dels elements més importants que formen part de les habilitats dels artistes és la creativitat. Tots podem ser persones creatives, però la creativitat d'una persona és diferent a la d'una altra. L'activitat que a continuació et proposam ajudarà a potenciar aquesta capacitat.

ACTIVITAT

Reparteix fotocòpies de les imatges d'aquestes obres de Joan Miró. Els alumnes hauran de completar amb un retolador gruixat de color negre i continuar les formes aparegudes a les obres adjuntant-hi un altre foli DIN A4 en blanc. Finalment, que comparin els resultats entre els dibuixos realitzats i comprovin les possibilitats infinites d'un mateix quadre.

Suggeriment

POTS FER UNA FOTOCÒPIA EN DIN A3 DEL RESULTAT FINAL DE CADA ALUMNE PER AIXÍ UNIFICAR LES DUES PARTS DE LA IMATGE.

MATERIAL

IMATGES ADJUNTES

RETOLADORS NEGRES DE
PUNTA GRUIXADA

FOLIS

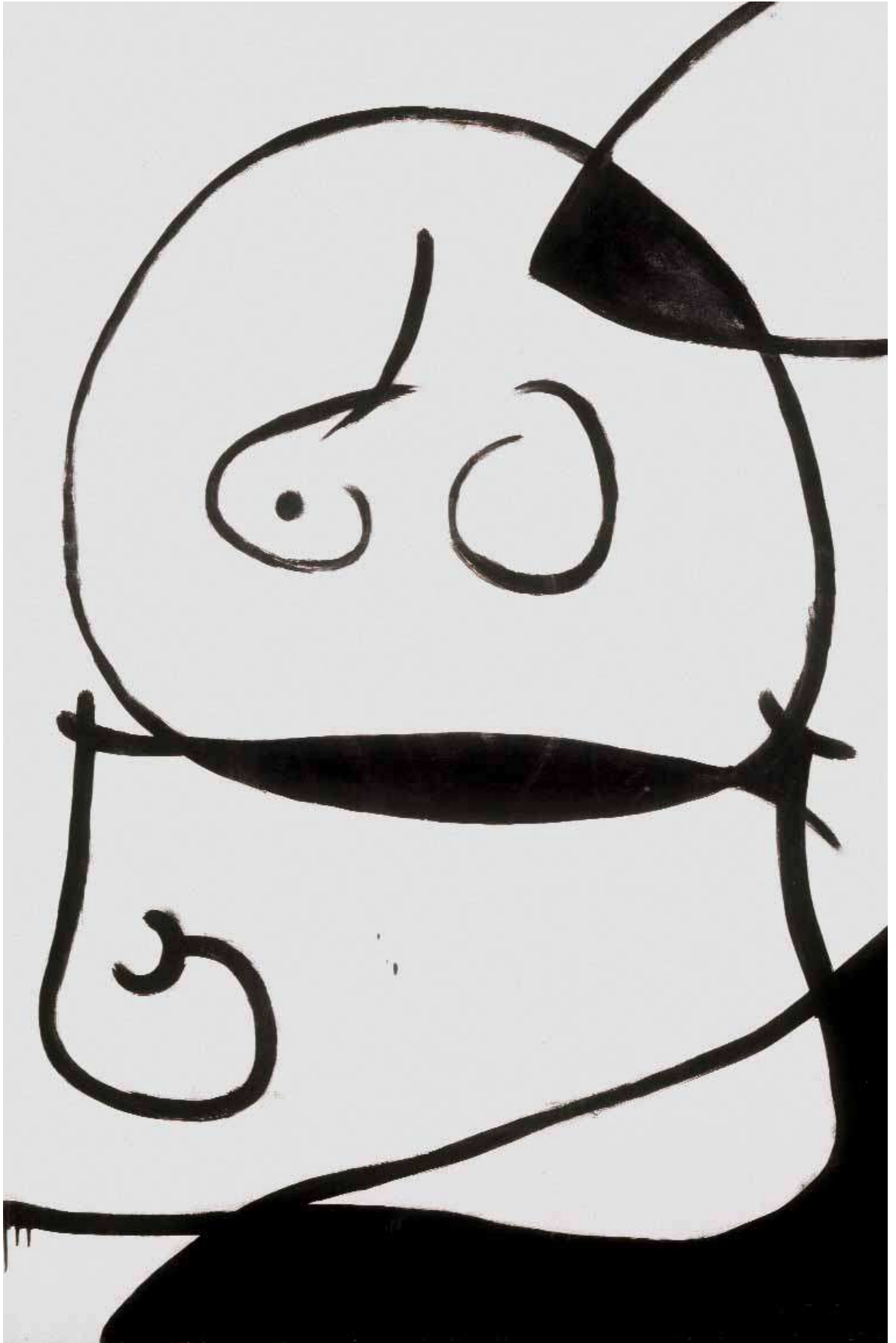
IMAGINACIÓ VOLADORA

Sense títol, 1973

Oli damunt tela, 195x130,5 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-6

Sense títol, 1973
Oli damunt tela, 195x130 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-3

Sense títol, sense data

Oli, acrílic i carbonet damunt tela, 162,5x131 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-101

ACTIVITATS POSTERIORES

1. Mural corporal
2. Gomet i línia
3. Cosetes naturals i elaborades
4. Sintetitza'm!
5. De gran vull vestir de...
6. Viatjam plegats?
7. Esquits
8. Muntem una expo!

CONTEXT

Els teus alumnes han pogut observar durant l'exposició com Miró utilitzava diverses tècniques i materials en diversos suports, investigant i experimentant amb els resultats sensorials. També emprava parts del seu cos com mans, dits, peus... Als nins d'aquestes edats també els agrada molt experimentar amb tot en general i amb el seu cos en particular.

ACTIVITAT

Proposa als teus alumnes que treballin en equip per crear un mural a classe. El podeu fer damunt paper continu, per grups amb grans cartolines... Els nins han d'utilitzar parts del seu cos, per exemple mans, peus, dits... banyats de pintura per deixar les seves empremtes a la futura obra, igual que, de vegades, feia Joan Miró. Quan l'obra estigui acabada mirau-la molt detingudament i posau-li un títol entre tots. La mateixa activitat, la pots fer proposant un tema concret.

Suggeriment

PODEU INVENTAR UN NOM DE GRUP PER POSAR UNA FIRMA A L'OBRA. SERÀ COM SI FOSSIN UN COL·LECTIU DE PETITS ARTISTES.

MATERIAL

UN PAPER GRAN
(PAPER CONTINU)

PINTURA DE COLORS
(GUAIX)

PLATS

PARTS DEL COS

ENERGIA

“Ara dibuixo banyant el dit en el color. (...) De cada vegada utilitzo més els dits. Ara fins i tot escampo el color amb el puny, així, fregant en cercle.”

Yvon Taillandier (1974), “Entrevista con Yvon Taillandier”, en Rowell, *Joan Miró: Escritos y conversaciones*, Valencia - Múrcia, Institut Valencià d'Art modern i Colegio Oficial de Aparejadores y Arquitectos Técnicos de la Región de Murcia, 2002 [pàg. 374].

CONTEXT

En Joan Miró moltes vegades s'inspirava en la natura per simplificar-la i extreure'n la seva essència en una composició artística. Amb aquesta activitat es pretén que des d'un punt de partida predeterminat i limitat es creï una composició tan simple com sigui possible d'un tema aparentment complex.

ACTIVITAT

A. Fes fotocòpies a tamany din A4 de la imatge adjunta i reparteix-les als teus alumnes. Remarca els dos elements de la imatge: el punt i la línia, i parlau de les seves diferències. Una vegada que tinguin clar els conceptes cada nin podrà completar la imatge dibuixant tot allò que vulgui. Seguidament, entre tots podreu cercar altres punts i línies als dibuixos resultants.

B. Explica què són el punt i la línia i tot seguit reparteix un foli, un llapis i 5 gomets rodons a cada nin. Proposa'ls que facin una composició de punts (gomets) i línies (amb el llapis) utilitzant la seva imaginació. Els pots proposar un tema concret, per exemple: el paisatge. Una vegada acabat se li ha de posar títol i signar-lo.

MATERIAL

IMATGE ADJUNTA

FOLIS

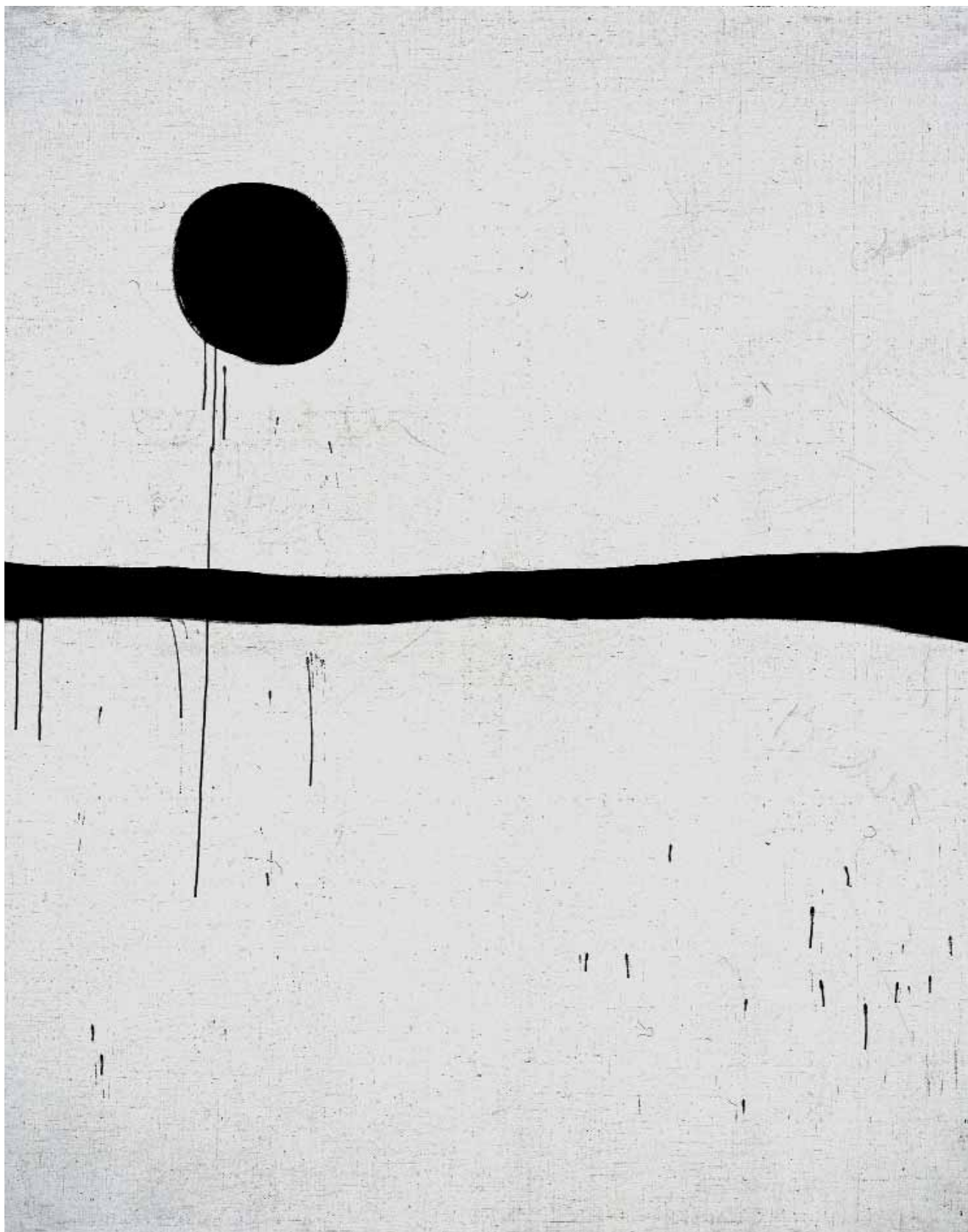

LLAPIS

GOMETS DE COLORS

IMAGINACIÓ
VOLADORA

Sense títol, 1973

Acrílic i carbonet damunt tela, 215,5x173,5 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FRJM-110

CONTEXT

Durant la vostra visita heu conegut el taller de Joan Miró i la seva col·lecció d'objectes tant naturals com artificials. Alguns els recollia a les seves passejades pel camp o la platja, d'altres els hi regalaven o els comprava als seus viatges arreu del món. Li agradaven especialment els objectes artesanals i els que tenien formes, colors o textures originals. Molts li servien d'inspiració per a crear la seva obra.

ACTIVITAT

Recorda als teus alumnes la vitrina que varen veure al Taller Sert on Joan Miró guardava la seva col·lecció d'objectes favorits. Explica la diferència entre elements naturals i elaborats mostrant-los diferents objectes. Demana als teus alumnes que el pròxim dia duguin de casa seva dos objectes que els agradin especialment i que vulguin compartir amb els seus companys. Un ha de ser natural i l'altre elaborat. Davant els objectes parlu de les seves diferències i característiques (textura, dimensions, pes, utilitat, bellesa, significat...) i separau-los en dos grups: naturals i artificials.

Suggeriment

PODEN FER UN DIBUIX INSPIRAT EN EL SEU OBJECTE FAVORIT (QUE NO COPIÏN L'OBJECTE SINÓ QUE L'IMAGININ EN UN NOU ENTORN, NOUS COLORS, NOVES FORMES: UN OBJECTE AMB VIDA PRÒPIA!).

MATERIAL

OBJECTES DELS NINS

MIRADA ATENTA

Objectes del Taller Sert

CONTEXT

Joan Miró tenia una gran capacitat de síntesi: podia dibuixar una dona amb tres línies i una nit amb una estrella. Mitjançant aquesta activitat els nins experimentaran amb diferents formes geomètriques i aprendran que fins i tot emprant els mateixos elements cada persona té una forma distinta d'interpretar i sintetitzar el món.

ACTIVITAT

Cerca la imatge adjunta al quadern d'art i mostra-la als teus alumnes. En ella Miró ha sintetitzat la imatge d'una dona. A continuació proposa'ls que s'agrupin per parelles. Cada un ha d'observar atentament el seu company fixant-se en els trets característics que l'identifiquen. Seguidament han de fer el retrat del seu company remarcant les característiques essencials que han observat abans. Per aconseguir aquest retrat només poden emprar els següents elements: un triangle, dos cercles, cinc línies i un quadrat.

Suggeriment

AQUESTA ACTIVITAT TAMBÉ ES POT FER REALITZANT UN AUTORETRAT AMB UN MIRALL O UNA FOTO DEL NIN, O BÉ UN RETRAT D'UN FAMILIAR O DEL MATEIX MIRÓ.

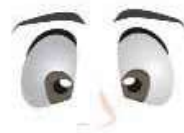
MATERIAL

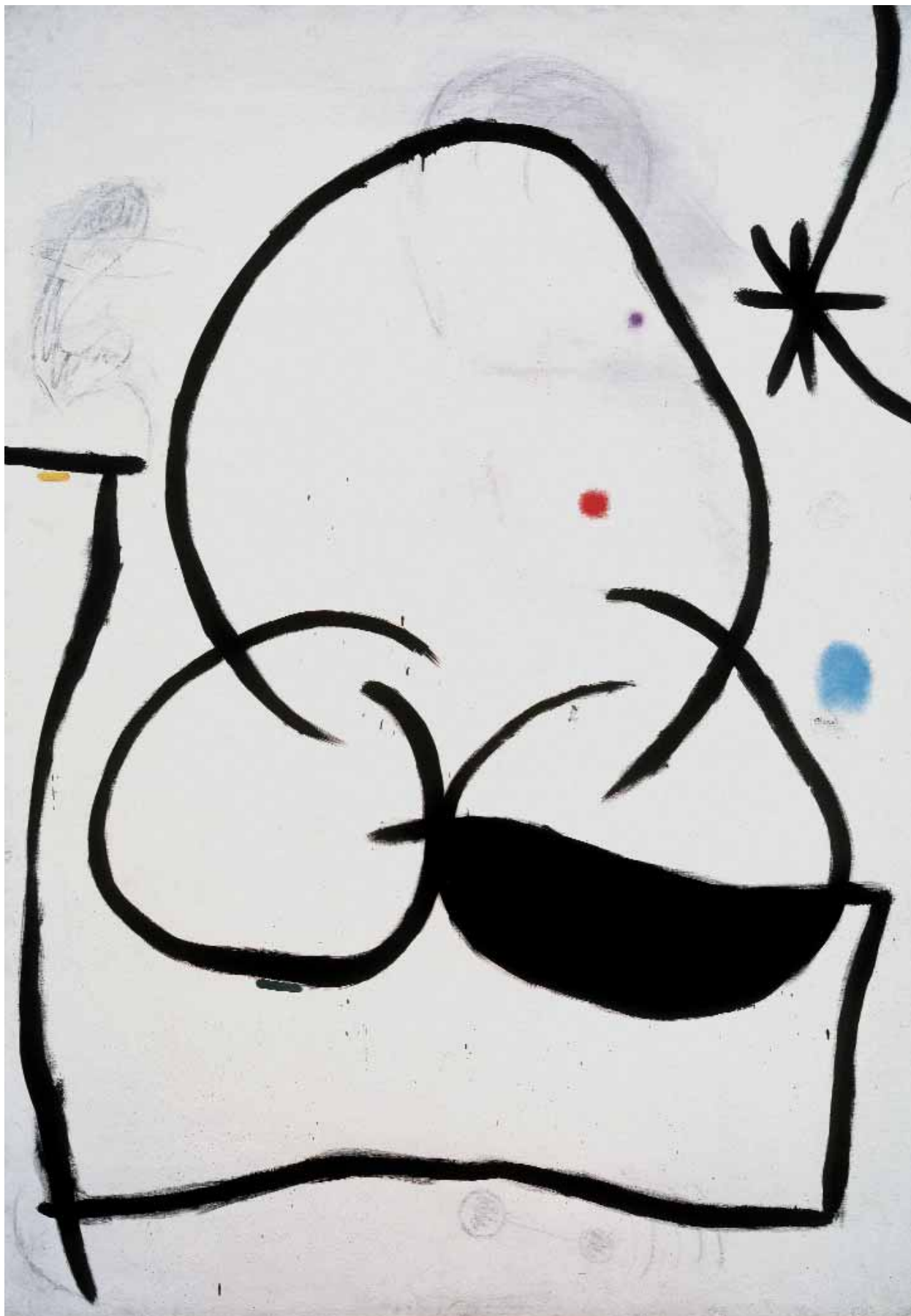
FOLIS

COLORS

MIRADA ATENTA

Femme dans la nuit, Femme attrapant un oiseau, 1973
Oli i carbonet damunt tela, 265,5x185,5 cm.
Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-84.1

CONTEXT

La roba és una peça fonamental a la nostra vida diària. Al taller de Miró heu pogut contemplar la roba que el pintor emprava per fer la seva feina, però existeixen moltes altres professions: futbolista, mestre/ra, pianista, policia, metge/essa, educador/ra de museu, pastisser/ra, cantant, etc.

ACTIVITAT

Planteja la següent pregunta als teus alumnes: sabeu què voleu ser de grans? Que cada nin digui la seva professió i parli sobre el tema. Fes-los pensar que cada professió necessita la seva roba específica. Segons la professió que triïn necessitaran un uniforme o un altre. Demana'ls-hi que facin un dibuix que els representi a ells mateixos amb la roba de la professió que vulguin tenir de grans. Poden dur una foto seva de carnet per fer el seu cap i així introduir la tècnica del collage.

Suggeriment

TAMBÉ PODEU UTILITZAR LA TÈCNICA DEL COLLAGE PER FER ELS VESTITS DE LES DIFERENTS PROFESSIONS CERCANT A REVISTES, INTERNET, DIARIS, LLIBRES....

MATERIAL

FOLIS

LLAPIS DE COLORS

MIRADA ATENTA

Joan Miró amb roba de feina
© Francesc Catalá-Roca
Cortesia de Martí Catalá i Andreu Catalá

CONTEXT

Joan Miró tenia molts d'amics amb els quals a vegades compartia projectes artístics. Per exemple, va fer ceràmiques amb Llorenç Artigas, tapissos amb Josep Royo, llibres amb Josep V. Foix...

També li agradava molt viatjar amb els seus amics. Va visitar les coves d'Altamira amb Llorenç Artigas, l'Alhambra de Granada amb el seu amic arquitecte Josep Lluís Sert...

ACTIVITAT

Parla de la relació entre amistat, projectes i viatges a la vida de Joan Miró mostrant la fotografia que tens a la pàgina següent. Tot seguit divideix als teus alumnes per parelles i dóna'ls-els un foli DIN A3. Faran un viatge plegats.

Primer han de decidir on volen anar i després han de pensar com viatjaran, quin mitjà de transport volen utilitzar (avió, globus, metro, tren, cotxe, vaixell, moto, bicicleta, coet, patinet, windsurf, a peu...). Una vegada decidit dibuixaran conjuntament el viatge triat.

MATERIAL

FOLIS

LLAPIS O CERES
DE COLORS

IMAGINACIÓ VOLADORA

Pierre Matisse, Pilar Juncosa, Patricia Matisse i Joan Miró a París 14 de juliol de 1953
Cortesia Successió Miró

CONTEXT

Joan Miró no sempre pintava emprant el pinzell de la manera que tots coneixem, és a dir, dibuixant directament damunt la tela. Com heu vist durant la visita a l'FPJM, a vegades feia esquits i regalims usant un pinzell molt banyat de pintura o regadores i poals per tirar la pintura damunt el quadre. Fins i tot utilitzava graneres per escampar la pintura i per pintar.

ACTIVITAT

Heu conegut com treballava Miró dins el seu taller amb tot l'espai que tenia. Ara els teus alumnes podran experimentar una tècnica pictòrica de l'art contemporani, però utilitzant altres objectes més adients per fer feina a l'aula com tassons de plàstic, raspalls de dents, esponges, raspalls de netejar sabates, pinzells banyats de pintura, etc. Pots triar entre fer un mural col·lectiu de grup emprant tots aquests objectes o que cada nin faci una obra individual.

MATERIAL

TASSONS DE PLÀSTIC

RASPALLS

ESPONGES

PINZELLS

PINTURA DE COLORS
(GUAIX)PAPER CONTINU
O CARTULINES GRANS

ENERGIA

Sense títol, 1977

Oli i vernís damunt tela, 162,5x130,5 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-18.1

CONTEXT

Quan hem fet una obra necessitam, d'alguna manera, exposar-la a la mirada dels altres per poder tenir una opinió més àmplia dels resultats. Els llocs més habituals per exposar les obres són les galeries d'art i els museus, com vàreu comprovar el dia de la visita a la Fundació Pilar i Joan Miró.

ACTIVITAT

Si has fet alguna de les activitats que t'hem proposat pots muntar una exposició amb els resultats dels teus alumnes. Què es necessita per muntar una exposició?

- **Un tema.** S'ha de triar un tema que serveixi d'excusa per exposar i que servirà per extreure el títol de l'exposició. Per exemple, una exposició sobre el vermell, sobre les obres realitzades damunt paper...
- **Les obres.** Per desenvolupar aquesta activitat es necessiten les obres creades pels nins que millor representin el tema triat. Es pot fer una selecció de tot el que s'ha anat treballant a partir d'aquest dossier.
- **Un espai expositiu.** Primer de tot s'ha de cercar el lloc més adient per exposar-les (passadís, pati, hall de l'escola, menjador, auditori...) i demanar permís a la direcció signant tots la carta de petició.
- **El muntatge.** És el moment de pensar la manera d'exposar les obres. Es poden mostrar ordenades per tècniques, per ordre cronològic, alfabètic, per colors... També s'ha de pensar si es pengen amb blue-tack, cinta adhesiva, xinxetes... o si es posa un suport a davall (paper continu, paspartús, etc.).

És molt important fer una cartel·la per cada obra amb el nom de l'autor, el nom de l'obra i la tècnica perquè tots sàpiguen qui ha estat el creador i com l'ha elaborada. També seria interessant fer un breu escrit general que expliqui l'exposició perquè la gent entengui aquesta mostra (qui l'ha realitzada, quan, amb quin motiu, etc.). No s'ha d'oblidar que el muntatge ha de ser una feina de tots!

- **Difusió i inauguració.** Finalment, es necessita públic. Es pot convidar la família i la resta del centre a una inauguració. Per això es poden fer invitacions que indiquin la data, el títol de l'exposició, el lloc, els autors, el temps de durada, etc. i organitzar una petita festa amb tots els artistes!

- **Visites comentades.** Ara arriba el moment de mostrar l'exposició als visitants. Es poden organitzar visites en diferents dies i horaris per als companys i/o familiars.

Suggeriment

POTS FER DIFERENTS GRUPS DE FEINA PER A CADA UNA DE LES PASSES DE L'ACTIVITAT.

MATERIAL

LES OBRES DELS NINS

ESPAI D'EXPOSICIÓ

MATERIAL
DE MUNTATGE

MATERIAL
DE DIFUSIÓ

ENERGIA

ACTIVITATS PRÈVIES

1. Preguntes i respostes !!
2. Miró en imatges !
3. Mirem l'art! !
4. El meu color favorit
5. L'obra imaginada !!

CONTEXT

Normalment és el centre educatiu qui tria fer aquesta visita a la Fundació i, per tant, s'ha de treballar la motivació dels nins. Per potenciar la implicació dels teus alumnes et proposam aquesta activitat que et servirà per despertar el seu interès. D'aquesta manera part del que aprendran ho trien ells amb la seva curiositat.

ACTIVITAT

Demana als teus alumnes tot el que vulguin saber de Joan Miró (sobre la vida, l'obra, la família, el museu...), que s'imaginin que són entrevistadors de la televisió i que fan preguntes a un expert de Miró. Fes una fotocòpia de la fitxa adjunta i elaborau entre tots una llista de les preguntes que han anat sortint. No oblidis dur-la el dia de la visita, que nosaltres estarem encantats de contestar les vostres preguntes.

MATERIAL

FITXA ADJUNTA

BOLÍGRAFS

CURIOSITAT

Preguntes

Nom del nin

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

CONTEXT

Joan Miró, a més de ser un gran artista, era una persona com tots nosaltres amb la seva família, els seus amics, les seves aficions... Aquesta activitat et servirà perquè els teus alumnes aprenguin què és una biografia i que la vida té diferents etapes. A partir d'aquí podran xerrar de la seva pròpia experiència explicant els seus interessos, vocacions professionals, desitjos de futur, etc.

ACTIVITAT

A. Al quadern d'art trobaràs imatges de la vida de Joan Miró. En pots fer fotocòpies o mostrar-les directament perquè els nins les ordenin cronològicament. Una vegada ordenades, conta'ls el conte *Petita història de Joan Miró*, que trobaràs a la maleta educativa.

B. Després d'haver parlat de la vida de Miró pots establir un diàleg amb els alumnes sobre la seva pròpia vida i sobre temes com la família (Com és la vostra?), la infantesa (Quina edat teniu? Què us agrada fer? És el mateix el que li agrada fer als vostres germans, pares...?), l'amor (els diferents tipus d'amor), les professions (Què voleu ser de grans?), el pas del temps... Pots aprofitar per introduir els conceptes de passat, present i futur.

MATERIAL

QUADERN D'ART

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Joan Miró amb la seva filla probablement a l'estudi del Boulevard Blanquí al voltant de 1938
Denise Bellon
Cortesia Successió Miró

CONTEXT

Els alumnes visitaran una exposició de Joan Miró, on aprendran moltes coses sobre la seva obra i les seves tècniques pictòriques. Però abans et proposam un primer apropament amb la visualització d'imatges; d'aquesta manera començaran a "entrenar" la seva mirada i a construir els seus significats davant les obres d'art

ACTIVITAT

Mostra als alumnes les imatges de les obres de Miró que hi ha al quadern d'art. La seva mirada hauria de ser atenta i investigadora. Que es facin preguntes i dialoguin entre ells i amb tu (mestre/ra) Què veuen? Què els sembla? Els agrada o no els agrada? Per què? Què senten? Què és un artista? En coneixen cap? Les obres de Miró els recorden alguna cosa?...

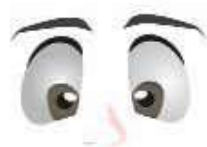
Suggeriment

POTS FER FOTOCÒPIES DE LES FOTOS DEL QUADERN I ORGANITZAR UNA EXPOSICIÓ ALS ESPAIS DE LA CLASSE. ELS NINS MATEIXOS PODEN TRIAR QUINES IMATGES VOLEN EXPOSAR I ON SEGONS EL SEU CRITERI.

MATERIAL

QUADERN D'ART

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Visita al taller Sert

CONTEXT

El gust estètic és personal de cada individu. Hem d'aprendre de ben petits que hi ha moltes formes d'entendre el món i que a cada etapa de la vida podem veure les coses de manera diferent. Tots tenim preferències pel color i Miró n'és un exemple molt clar: encara que va emprar quasi tots els colors del món per a les seves creacions, sentia especial predilecció pel blau.

Amb aquest exercici els nins reflexionaran sobre el color que els agrada més i intentaran saber per què.

ACTIVITAT

Fes que els teus alumnes pensin en els colors i que cada nin triï el color que més li agrada. Quin és el seu color favorit? Per què els hi agrada aquest color més que els altres? Què els recorda? Què representa per a ells? Hi ha objectes a classe amb aquest color? I fora de classe? Que facin un dibuix de tema lliure emprant només el color que han triat.

Parlau dels resultats a classe agrupant els nins per colors, que cada nin expliqui per què li agrada aquell color, què els fa sentir, si és alegre o trist.

MATERIAL

FOLIS

COLORS

SENSIBILITAT PEL COLOR

“...aquest és el color
dels meus somnis”

Photo ceci est la couleur de mes rêves

Text extret d'una obra de Joan Miró, 1925

CONTEXT

Com has pogut observar en la creació de Miró, hi ha mil maneres d'interpretar una obra i moltes visions sobre el color de les coses. Amb aquesta activitat els nins descobriran, a partir del color, que cadascú té una visió diferent del món i que una mateixa imatge pot canviar molt segons la persona que la mira.

ACTIVITAT

Amb aquesta activitat completareu una obra de Miró afegint-hi el color que li hem extret. No es tracta que els nins endevinin els colors que va emprar en Joan Miró, sinó que triïn els que pensin que són adequats per a aquesta obra. Reparteix les fotocòpies de la imatge adjunta perquè els nins l'acoleixin i li posin un títol. Els alumnes són totalment lliures de col·locar l'obra en el sentit que vulguin (en sentit horitzontal, vertical, etc).

Així mateix han d'escriure el seu nom en majúscula i amb lletra grossa i posar-li un cordill per poder dur el dibuix penjat al coll el dia de la visita. D'aquesta manera l'utilitzarem com a recurs durant el recorregut pel museu.

Important

QUE NO VEGIN L'OBRA FINAL DE MIRÓ PERQUÈ EL RESULTAT NO ELS CONDICIONI A L'HORA D'ACOLORIR EL DIBUIX.

MATERIAL

IMATGE ADJUNTA

COLORS

CORDILLS

IMAGINACIÓ VOLADORA

Imatge retocada
Danseuse, 1969
Oli damunt tela, 195x130 cm.
Procedència: Col. Mª Dolores Miró Juncosa, 1981

ACTIVITATS POSTERIORES

1. Els colors màgics
2. Fons blanc/fons negre
3. Una setmana emotiva de colors
4. L'aula en obres
5. Primavera, estiu, tardor, hivern
6. Muntem una expo!

CONTEXT

Miró emprava sovint els colors primaris i secundaris. Els primaris: blau, vermell (magenta) i groc, se poden considerar “màgics” perquè a partir de la seva mescla aconseguim els secundaris (taronja, lila i verd). La millor manera d’aprendre aquests conceptes és experimentant.

ACTIVITAT

Divideix al grup classe en equips de colors: uns seran l’equip taronja; d’altres, l’equip lila, i la resta, l’equip verd. Cada grup tindrà els dos colors primaris corresponents al seu grup. Exemple: el grup taronja tindrà el groc i el vermell. Amb aquests dos colors i la seva mescla cada nin crearà un dibuix de tema lliure. Quan finalitzem l’exercici podem col·locar les obres de la classe totes juntes perquè cada grup expliqui el procés de creació i es puguin comparar els diferents resultats.

MATERIAL

FOLIS

GUAIX
(BLAU, MAGENTA, GROC)

PLATS

PINZELLS

POT AMB AIGUA

CURIOSITAT

CONTEXT

Estam acostumats al paper en blanc quan dibuixam, però ens podem perdre les moltes possibilitats que ens donaria jugar amb el fons com a element important. El color, la textura, el material...

Aquest fons ens pot fer percebre les figures dibuixades d'una manera molt diferent. Miró va crear les seves obres tant deixant el fons blanc del llenç com canviant-li el color o aprofitant els colors d'altres tipus de suport.

ACTIVITAT

Reparteix a cada nin una cartolina blanca i una de negra. Els nins pintaran un dibuix de tema lliure emprant les mateixes ceres de colors, primer damunt la cartolina blanca i després damunt la cartolina negra. Un cop finalitzats els dibuixos damunt les cartolines es poden exposar tots a la pissarra o al suro de la classe. Motiva la seva observació fent preguntes: A què els hi recorda? El fons afecta al color aplicat? És un dibuix trist o alegre? És de dia o és de nit?

Suggeriment

SI HAN FET EL MATEIX DIBUIX ELS POTS DEMANAR SI AQUEST HA CANVIAT I PER QUÈ.

MATERIAL

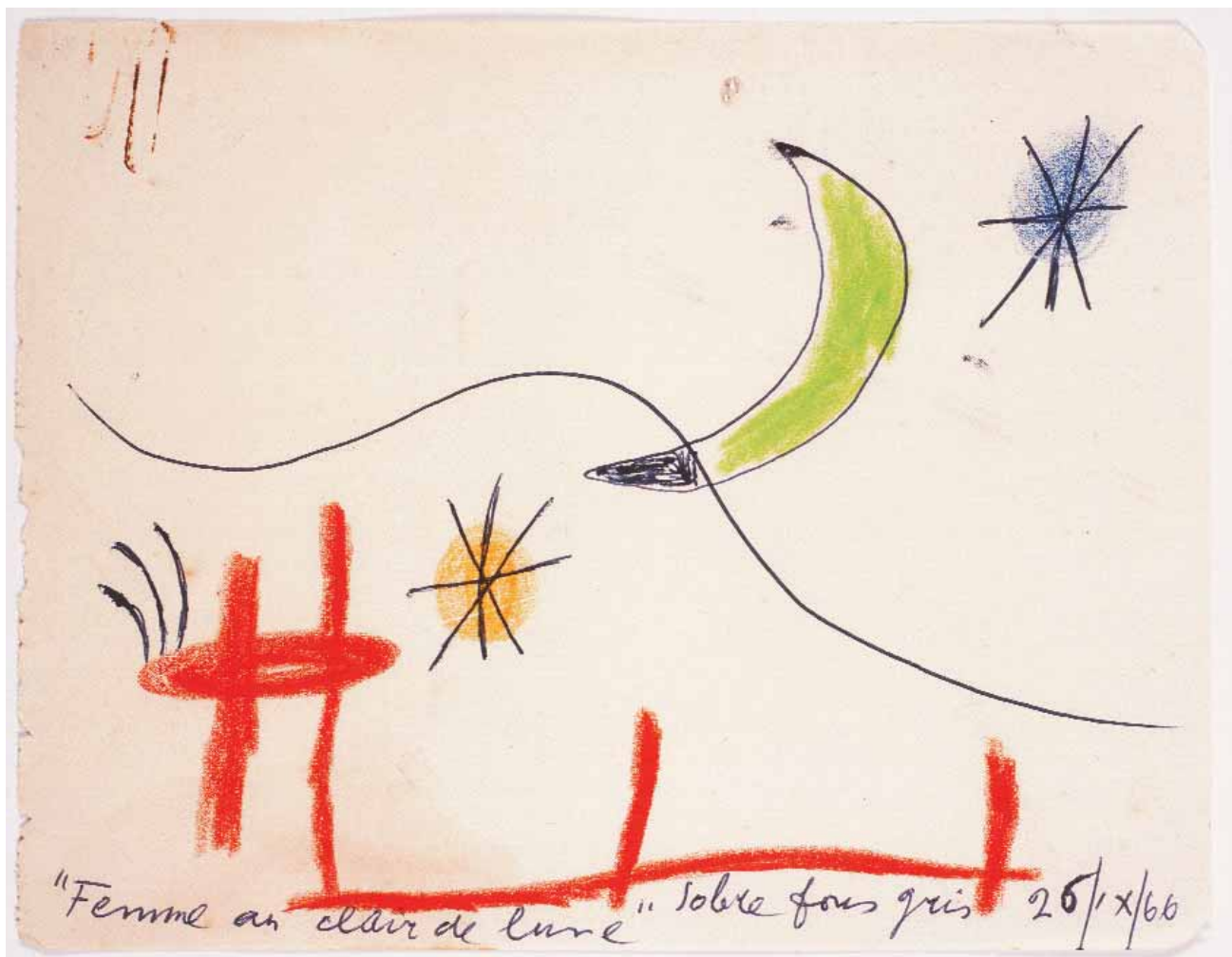
CERES DE COLORS

CARTOLINES
BLANQUES I NEGRES

GANES DE DIALOGAR

Femme au clair de lune, 1966 [a dalt]
 Bolígraf i llapis de cera damunt paper, 15,2x19,5 cm.
 Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-912

Sense títol, 1967 [a baix]
 Gouache i llapis de cera damunt cartolina, 15x24,8 cm.
 Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-1294

CONTEXT

Durant la visita a la Fundació heu comprovat, a partir de les obres de Miró, que el món dels colors és un món ben ampli, un món infinit de sensacions, d'emocions, d'experiències... Existeixen infinites possibilitats i maneres de treballar amb el color. Amb aquesta activitat treballarem el color des de diferents perspectives.

ACTIVITAT

En aquesta activitat hauràs de treballar el color amb els nins a partir de les passes següents:

1. Tria cinc colors diferents.

2. Treballa una estoneta cada dia un dels colors triats dialogant amb els teus alumnes.

Per exemple, si triau el color blau, demana'ls-hi quines coses són de color blau, quines sensacions els dóna, quin estat d'ànim els provoca, quines coses tenen de color blau a casa, a l'escola, a la seva roba..., a quina experiència els recorda... És un color que ens pot donar tranquil·litat, és un color fred, és el color del cel, de l'aire, de l'aigua, de la mar, d'una piscina, d'una camiseta, del gel, de l'hivern, etc.

3. Fes una fotocòpia de la graella adjunta i emplenau-la amb els conceptes que vagin sorgint, especialment els que indiquin estats d'ànims o emocions (alegria, tristor, tranquil·litat, inquietud...).

4. Elaborau un calendari de colors.

La setmana següent al final de cada dia heu de decidir entre tots quin estat d'ànim ha predominat en el grup classe. Després cercau a la graella quin color es correspon amb aquest sentiment. Anau al dia corresponent al vostre calendari d'aula i pintau-lo d'aquest color. Al final de la setmana observareu quins colors i sentiments han aparegut.

MATERIAL

CALENDARI

FITXA ADJUNTA

COLORS

GANES DE DIALOGAR

SENSIBILITAT PEL COLOR

	COLOR	CONCEPTES	
DILLUNS			
DIMARTS			
DIMECRES			
DIJOUS			
DIVENDRES			

CONTEXT

Miró observava amb molta atenció el món que l'envoltava, els colors, les formes, les textures, les dimensions, els moviments... I la resta de la gent? Quan som a classe, al carrer, a casa, ens fixam en els colors de les coses? Tenim una mirada perceptiva cap al color i la llum? Aquesta activitat serveix per "entrenar" la mirada, per obrir-la al món del color i per aprendre a veure els objectes com a elements amb possibilitats artístiques.

ACTIVITAT

Fes tres grups amb els teus alumnes, un per cada color primari (blau, groc i vermell) i designa una taula per cada color. Que cada grup cerqui els objectes del seu color que hi ha a la classe i els col·loqui damunt la seva taula. Han d'elaborar una composició artística amb aquests objectes. .

MATERIAL

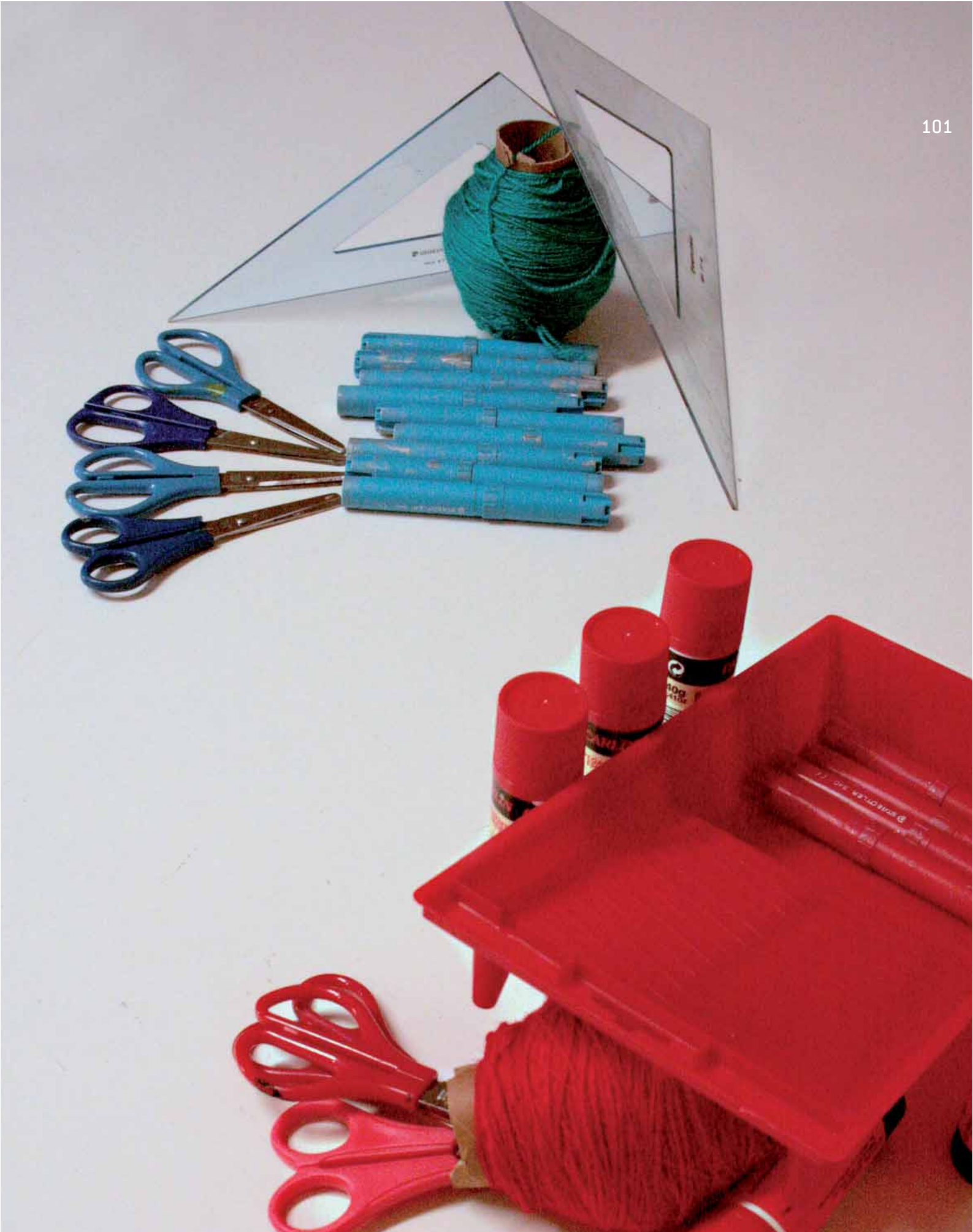
OBJECTES DE CLASSE

MIRADA ATENTA

ENERGIA

Composicions amb objectes de colors

CONTEXT

Com has comprovat amb l'obra mironiana, el pintor captava el seu entorn en les seves creacions. A la natura trobam diferents colors depenent de l'època de l'any. Cada estació ens transmet sensacions atmosfèriques, emocionals... que podem identificar amb diferents colors. Per a cada un de nosaltres poden ser molt diferents.

ACTIVITAT

Parla amb els teus alumnes de les estacions de l'any i del que els agrada o disgusta de cada una. Seguidament, que agafin un foli i utilitzant només una gamma de color, representin les característiques de l'estació de l'any que més els agradi. Que ells mateixos triïn de quin color imaginin aquesta estació i que provin de posar una intenció en aquesta tria.

Un cop finalitzats els dibuixos agrupa'ls per estacions i feis una comparació. Quins sentiments us provoquen? Coincideixen les temperatures de color amb les atmosfèriques, o amb les seves sensacions i experiències?

MATERIAL

PINTURA DE COLORS
{GUAIX}

FOLIS

SENSIBILITAT PEL COLOR

CONTEXT

Quan hem fet una obra necessitam, d'alguna manera, exposar-la a la mirada dels altres per poder tenir una opinió més àmplia dels resultats. Els llocs més habituals per exposar les obres són les galeries d'art i els museus, com vàreu comprovar el dia de la visita a la Fundació Pilar i Joan Miró.

ACTIVITAT

Si has fet alguna de les activitats que t'hem proposat pots muntar una exposició amb els resultats dels teus alumnes. Què es necessita per muntar una exposició?

- **Un tema.** S'ha de triar un tema que serveixi d'excusa per exposar i que servirà per extreure el títol de l'exposició. Per exemple, una exposició sobre el vermell, sobre les obres realitzades damunt paper...
- **Les obres.** Per desenvolupar aquesta activitat es necessiten les obres creades pels nins que millor representin el tema triat. Es pot fer una selecció de tot el que s'ha anat treballant a partir d'aquest dossier.
- **Un espai expositiu.** Primer de tot s'ha de cercar el lloc més adient per exposar-les (passadís, pati, hall de l'escola, menjador, auditori...) i demanar permís a la direcció signant tots la carta de petició.
- **El muntatge.** És el moment de pensar la manera d'exposar les obres. Es poden mostrar ordenades per tècniques, per ordre cronològic, alfabètic, per colors... També s'ha de pensar si es penjen amb blue-tack, cinta adhesiva, xinxetes... o si es posa un suport a davall (paper continu, paspartús, etc.).

És molt important fer una cartel·la per cada obra amb el nom de l'autor, el nom de l'obra i la tècnica perquè tots sàpiguen qui ha estat el creador i com l'ha elaborada. També seria interessant fer un breu escrit general que expliqui l'exposició perquè la gent entengui aquesta mostra (qui l'ha realitzada, quan, amb quin motiu, etc.). No s'ha d'oblidar que el muntatge ha de ser una feina de tots!

- **Difusió i inauguració.** Finalment, es necessita públic. Es pot convidar la família i la resta del centre a una inauguració. Per això es poden fer invitacions que indiquin la data, el títol de l'exposició, el lloc, els autors, el temps de durada, etc. i organitzar una petita festa amb tots els artistes!

- **Visites comentades.** Ara arriba el moment de mostrar l'exposició als visitants. Es poden organitzar visites en diferents dies i horaris per als companys i/o familiars.

Suggeriment

POTS FER DIFERENTS GRUPS DE FEINA PER A CADA UNA DE LES PASSES DE L'ACTIVITAT.

MATERIAL

LES OBRES DELS NINS

ESPAI D'EXPOSICIÓ

MATERIAL
DE MUNTATGE

MATERIAL
DE DIFUSIÓ

ENERGIA

ACTIVITATS PRÈVIES

1. Preguntes i respostes !!
2. Nins, colorins! !!
3. Miró en imatges !
4. Mirem l'art! !
5. Construïm dibuixos !
6. Quina tela! !!
7. Capsa tàctil

CONTEXT

Normalment és el centre educatiu el que tria realitzar aquesta visita a la Fundació i, per tant, s'ha de treballar la motivació dels nins. Per potenciar la implicació dels teus alumnes et proposam aquesta activitat, que et servirà per despertar el seu interès. D'aquesta manera, part del que aprendran ho trien ells amb la seva curiositat.

ACTIVITAT

Demana als teus alumnes tot el que vulguin saber de Joan Miró (sobre la vida, l'obra, la família, el museu...), que s'imaginin que són entrevistadors de la televisió i que fan preguntes a un expert de Miró. Fes una fotocòpia de la fitxa adjunta i elaborau entre tots una llista de les preguntes que han anat sortint. No oblidis dur-la el dia de la visita, que nosaltres estarem encantats de contestar les vostres preguntes.

MATERIAL

FITXA ADJUNTA

BOLÍGRAFS

CURIOSITAT

Preguntes

Nom del nin

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

CONTEXT

A Joan Miró li agradaven molt els colors. N'hi havia alguns que li agradaven més que d'altres però sempre en feia un ús intencionat. Amb aquesta activitat els nins descobriran, a partir del color, que cadascú té una visió diferent del món i que una mateixa imatge pot canviar molt segons la persona que la mira.

ACTIVITAT

Fes fotocòpies de la següent imatge i dóna'n una a cada nin. Proposa als teus alumnes que emplenin el dibuix amb els colors que considerin més adients. Així mateix, han d'escriure el seu nom al requadre i posar-li un cordill per poder dur el dibuix penjat al coll el dia de la visita. D'aquesta manera l'utilitzarem com a recurs durant el recorregut pel museu.

Important

QUE NO VEGIN L'OBRA FINAL DE MIRÓ PERQUÈ EL RESULTAT NO ELS CONDICIONI A L'HORA D'ACOLORIR EL DIBUIX.

MATERIAL

IMATGE ADJUNTA

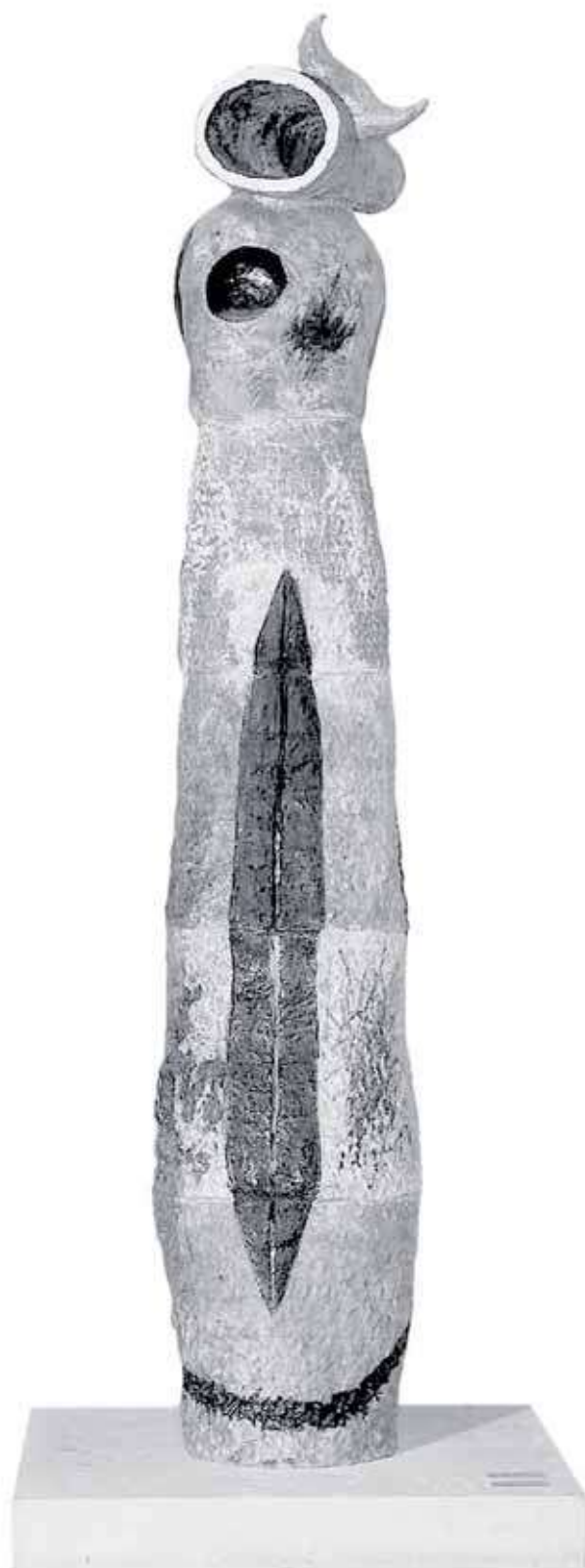
COLORS

CORDILLS

IMAGINACIÓ VOLADORA

Imatge retocada

Femme et oiseau, 1962

Joan Miró i Josep Llorens Artigas

Ceràmica, 318x66x62 cm.

Procedència: Donació de Successió Miró, 1993. FPJM-428

CONTEXT

Joan Miró, a més de ser un gran artista, era una persona com tots nosaltres, amb la seva família, els seus amics, les seves aficions... Aquesta activitat et servirà perquè els teus alumnes aprenguin què és una biografia i que la vida té diferents etapes. A partir d'aquí podran parlar de la seva pròpia experiència explicant els seus interessos, vocacions professionals, desitjos de futur, etc

ACTIVITAT

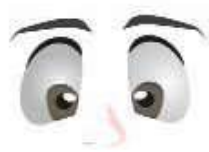
A. Al quadern d'art trobaràs imatges de la vida de Joan Miró. Pots fer-ne fotocòpies o mostrar-les directament perquè els nins les ordenin cronològicament. Una vegada ordenades, conta'ls el conte *Petita història de Joan Miró* que trobaràs a la maleta educativa.

B. Després d'haver parlat de la vida de Miró pots establir un diàleg amb els alumnes sobre la seva pròpia vida i sobre temes com la família (Com és la vostra?), la infantesa (Quina edat teniu? Què us agrada fer? És el mateix el que li agrada fer als vostres germans, pares...?), l'amor (els diferents tipus d'amor), les professions (Què voleu ser de grans?), el pas del temps... Pots aprofitar per introduir els conceptes de passat, present i futur.

MATERIAL

QUADERN D'ART

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Retrat de Joan Miró, Barcelona, 13 de Juny de 1935
Carl Van Vechten
Library of Congress, Prints and Photographs Division, Van
Vechten Collection, reproduction number LC-USZ62-42511 DLC

CONTEXT

Els alumnes visitaran una exposició de Joan Miró, on aprendran moltes coses sobre la seva obra i les seves tècniques pictòriques. Però abans et proposam un primer apropament amb la visualització d'imatges; d'aquesta manera començaran a "entrenar" la seva mirada i a construir els seus significats davant les obres d'art.

ACTIVITAT

Mostra als alumnes les imatges de les obres de Miró que hi ha al quadern d'art. La seva mirada hauria de ser atenta i investigadora. Que es facin preguntes i dialoguin entre ells i amb tu (mestre/ra) Què veuen? Què els sembla? Els agrada o no els agrada? Per què? Què senten? Què és un artista? En coneixen cap? Les obres de Miró els recorden alguna cosa?...

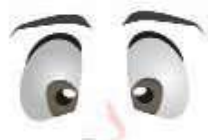
Suggeriment

POTS FER FOTOCÒPIES DE LES FOTOS DEL QUADERN I ORGANITZAR UNA EXPOSICIÓ ALS ESPAIS DE LA CLASSE. ELS NINS MATEIXOS PODEN TRIAR QUINES IMATGES VOLEN EXPOSAR I ON SEGONS EL SEU CRITERI.

MATERIAL

QUADERN D'ART

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Sense títol, 1972

Paper de diari, gouache, tinta, cordill, fusta i filferro, 40x13x8 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-417

CONTEXT

Al món de la creació artística hi trobem dos conceptes importants: el de la bidimensionalitat i la tridimensionalitat. Els dibuixos són bidimensionals, és a dir, tenen dues dimensions (alt i ample), mentre que les escultures són tridimensionals perquè hi afeixen una tercera dimensió: la profunditat. Hi ha artistes, com Joan Miró, que a més de fer quadres fan escultures ajudant-se de dibuixos preparatoris (esbossos).

ACTIVITAT

A partir dels esbossos de Joan Miró els teus alumnes aprendran que una futura obra tridimensional pot ser ideada primer damunt un paper de forma bidimensional.

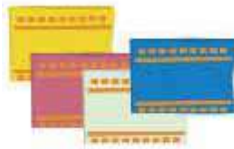
Mostra als nins la imatge adjunta de l'esbós d'una escultura de Miró i parla amb ells formulant preguntes sobre aquestes: Com són? Què ha dibuixat? Tenen colors? Els va fer de manera ràpida o lenta?...

Proposa'ls que traslladin aquests dibuixos a tres dimensions amb plastilina de diferents colors imaginant el que no veuen; és a dir, la part de darrere. A la visita se sorprendran quan vegin els resultats escultòrics que va donar Miró als seus esbossos.

MATERIAL

IMATGE ADJUNTA

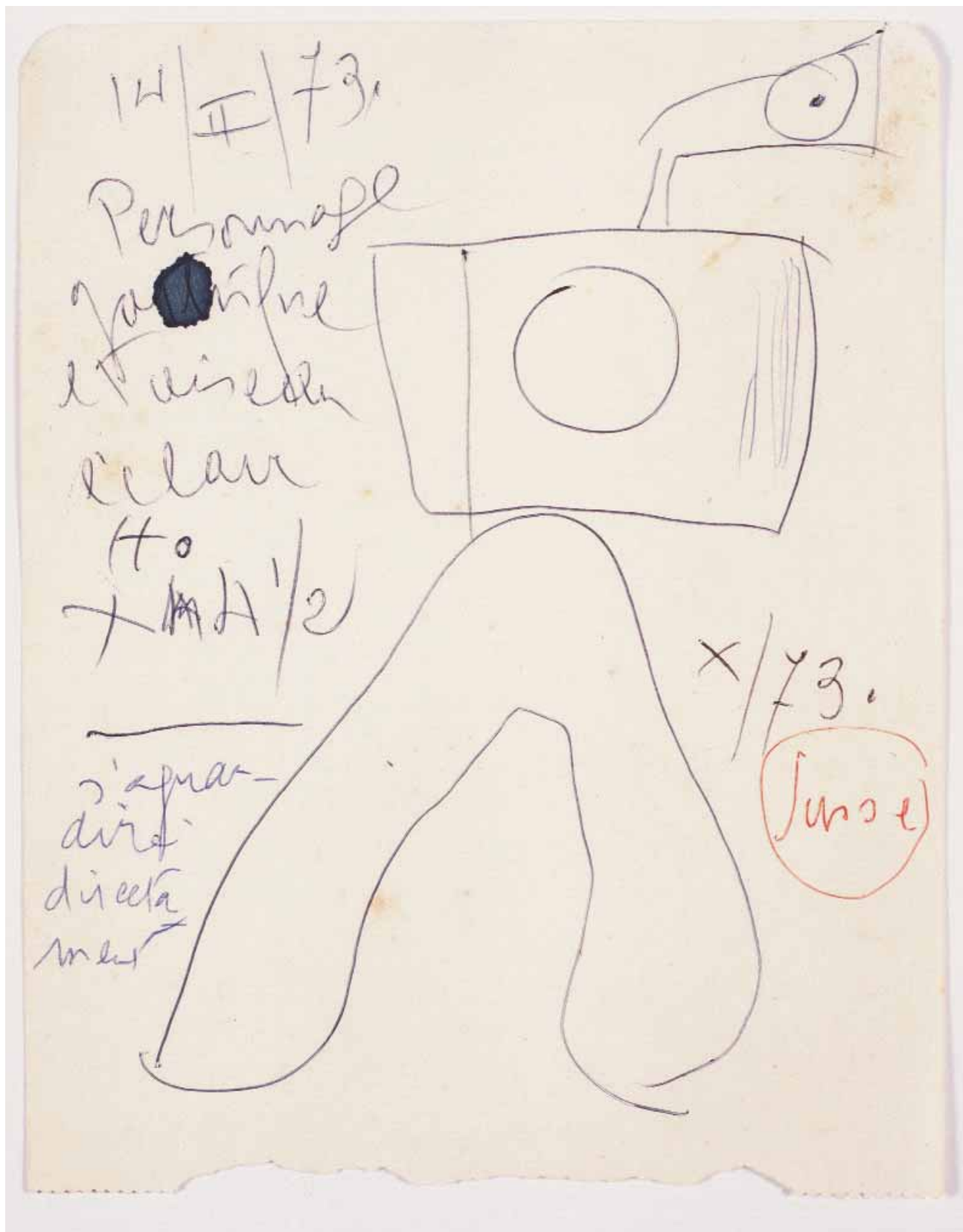
PLASTILINA DE COLORS

MIRADA ATENTA

CURIOSITAT

Personnage gothique et oiseau éclair, 1973

Bolígraf damunt paper, 19x14.8 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-979

CONTEXT

Per crear les seves escultures Joan Miró s'inspirava en tot el que l'envoltava, però especialment en els objectes quotidians, dels quals extreia formes, temes, textures... Per exemple, amb una capsa de capells i una cullera de fusta va crear un rellotge (*Horloge du vent*); amb una capsa de cartó corrugat i una collera de bou va crear un personatge (*Personnage gothique*)... Què podia crear amb un torcaboques doblegat?

ACTIVITAT

Mostra al teu grup classe les fotos de les obres anomenades al context i parlau-ne, de com els objectes quotidians s'han transformat en obres d'art.

A. Convida els teus alumnes a imaginar què va crear Miró amb aquest torcaboques doblegat (mostra'ls la imatge adjunta) i feis una llista entre tots de tot el que vagi sorgint. No us oblideu de dur la llista a la visita i compararem les vostres conclusions amb el resultat de Miró.

B. Demana als nins que el pròxim dia duguin un torcaboques vell de ca seva i que a classe el manipulin com vulguin fins a convertir-lo en un objecte diferent. Poden emprar cordills, blue-tack, cinta adhesiva, retoladors...

MATERIAL

IMATGE ADJUNTA

FOLIS

BOLÍGRAFS

TORCABOQUES

FILS DE COLORS

BLUE-TACK

RETOLADORS

MIRADA ATENTA

Torcaboques doblegat
© Francesc Catalá-Roca
Cortesia de Martí Catalá i Andreu Catalá

CONTEXT

Generalment quan parlem d'art el relacionam directament amb el sentit de la vista; en canvi el del tacte el tenim bastant oblidat, tot i que és un sentit molt important a l'hora de percebre una obra escultòrica. Aquesta activitat ajudarà a potenciar aquesta sensibilitat en els alumnes. A Miró li va interessar especialment utilitzar els materials originals per crear les seves escultures i d'aquesta manera recrear les textures reals.

ACTIVITAT

Constueix amb el teu grup classe una "capsa tàctil". Primer de tot heu de trobar un contenidor adequat, per exemple, una capsa de cartó. Després l'haureu d'omplir d'objectes de diferents materials (llana, ceràmica, bronze, ferro, fusta... i altres que penseu entre tots). Que cada nin dugui un objecte de ca seva que li agradi especialment. Indica'ls que mirin, toquin i apreciïn les diferents textures. Parla amb ells de les sensacions que experimenten tocant aquests materials, de les diferències entre textures (suavitat, duresa, fredor, pes, sensacions, records, etc.). També pots provar de fer l'exercici amb els ulls tapats.

Suggeriment

PODEU ELABORAR UNES FITXES AGAFANT L'EXEMPLE QUE TENIU AL COSTAT, PER A CADA UNA DE LES PECES QUE TENIU A LA CAPSA TÀCTIL, ON FACEU CONSTAR LA TEMPERATURA, LA TEXTURA, EL PES, LA FLEXIBILITAT, LES RELACIONS AMB ALTRES OBJECTES...

MATERIAL

UNA CAPSA

MATERIALS AMB
DIFERENTS TEXTURES

SENTIT DEL TACTE

OBJECTE:

Pes	
Temperatura	
Fexibilitat	
Textura	
Records	
Sensacions	

123

OBJECTE:

Pes	
Temperatura	
Fexibilitat	
Textura	
Records	
Sensacions	

OBJECTE:

Pes	
Temperatura	
Fexibilitat	
Textura	
Records	
Sensacions	

ACTIVITATS **POSTERIORES**

1. El meu siurell
2. Escultures reciclades
3. Animals i insectes
4. Retrat natural 3D
5. Art mòbil
6. Escultures humanes
7. Veure amb les mans
8. Muntem una expo escultòrica!

CONTEXT

Existeixen diferències entre art i artesanía? És el mateix un artista que un artesà? L'artesania està molt relacionada amb el món de l'art. Miró era un gran col·leccionista d'objectes d'artesania i gran amic d'alguns mestres artesans. Amb aquesta activitat es treballarà amb un objecte típic de Mallorca elaborat artesanalment: el siurell.

ACTIVITAT

Mostra la fotografia adjunta del siurell de Miró i aprofita per parlar de les seves característiques i funcions. Els pots demanar si n'han vist abans (a ca seva, a botigues...), si sempre és dels mateixos colors, de les mateixes formes... Seguidament reparteix trosos de fang i cada nin farà un petit siurell (sense xiulet), amb la forma que vulgui. Finalment, pintaran el siurell amb els colors que els agradin més. Que provin de pintar-ho tot d'un color de fons amb petites pinzellades d'altres colors a damunt.

MATERIAL

IMATGE ADJUNTA

FANG

PINTURA DE COLORS
(GUAIX)

PINZELLS

SENTIT DEL TACTE

SENSIBILITAT PEL COLOR

Siurell del Taller Sert

CONTEXT

Vivim en una cultura plena d'elements d'un sol ús; per exemple, molts productes que trobam al supermercat utilitzen envasos innecessaris que en arribar a casa tiram tot d'una. També hi trobam molts d'embalatges que ocupen més que el que contenen. La conscienciació que tots aquests objectes són reutilitzables i/o reciclables és una tasca molt important. Artistes del segle XX i XXI utilitzen elements reciclats i objectes trobats com a material per a algunes obres. Miró és un d'aquests artistes.

ACTIVITAT

Demana als nins si saben què volen dir les tres R (reduir, reciclar i reutilitzar). Pots començar demanant si tenen diferents poals de fems separats (vidre, paper, envasos i la resta). A continuació digues-los que amb l'ajuda d'un adult triïn i duguin de casa elements per reciclar (brics, cartó, plàstic, etc.). Fes grups de 4 o 5 nins per fer una escultura amb tot el material recopilat i treballar reutilitzant aquests objectes.

Els pots proposar que aquesta escultura sigui un personatge imaginari que viu al fems. Quan l'hagin acabat que li posin un nom triat democràticament entre els membres de cada grup.

MATERIAL

ELEMENTS PER RECICLAR

BLUE-TACK

CINTA ADHESIVA

IMAGINACIÓ VOLADORA

Personnage, 1973

Fusta, oli, corda, fil de llana, feltre i claus, 146x55x30 cm.

Procedència: Donació de l'artista, 1981. FPJM-418

CONTEXT

Miró vivia en un entorn envoltat d'arbres, de la mar, de plantes, d'animals; és a dir, de la natura en general, en la qual cercava la inspiració que sovint trobava en els petits detalls (pinyes, pedretes, ametles, formigues, marietes, aranyes...). Passejava, recollia petits objectes i mirava impregnant-se de la natura per traslladar-ho després, quan arribava al taller, a les seves obres. Penjava també imatges a les parets del taller, a mode de col·lecció i d'inspiració.

ACTIVITAT

Converteix la classe en un taller recopilant fotografies d'insectes i petits animals que podeu penjar per la pissarra o les parets. Proveu d'analitzar les característiques i estructures específiques dels insectes, que poden ser molt interessants, i parlau-ne a l'aula. Seguidament, que cada nin creï el seu insecte o animal imaginari amb cartó i fils i que li posi un nom.

MATERIAL

IMATGES D'INSECTES

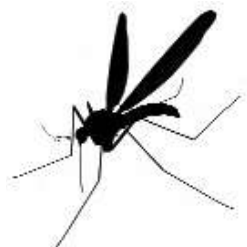
CARTÓ

FILS DE COLORS

IMAGINACIÓ VOLADORA

“No és pel símbol. Vostè sap que estimo molt els animals i els petits insectes. Em fascinaven els insectes. Recordo que la dona de Breton, Simone, em regalà un llibre sobre els insectes, el llibre de Fabre. M’apassionà. Em fascinen tots: les mosques, els mosquits...”

Conversaciones con Miró, Raillard, Edisa, Barcelona, 1993 [pàg. 70].

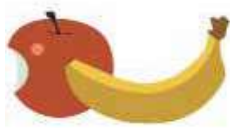
CONTEXT

El retrat ha estat un dels temes més repetits en la història de l'art en general. Hi ha molts de tipus de retrats: retrat eqüestre, autoretrat, de bust, de tres quarts, familiar... Els retrats es poden fer amb diferents disciplines: pintura, escultura, fotografia... També Joan Miró es va autoretratar més d'una vegada amb el seu particular estil.

ACTIVITAT

Demana als teus alumnes que el pròxim dia duguin fruites, llegums, verdures, hortalisses, pasta, etc. i un petit mirall per fer una activitat sorpresa. L'endemà digues als teus alumnes que observin atentament la seva cara al mirall, per decidir les seves característiques físiques: cara rodona o allargada, llavis fins o gruixats, ulls junts o separats... Després, amb els elements naturals cada nin crearà el seu autoretat. Una patata o una poma pot ser un cap? Un nas gran, una pastanaga? O petitet, un pinyó? Cabells de lleuga, de macarrons o d'espagueti?

MATERIAL

FRUITA, LLEGUMS,
VERDURES

MIRADA ATENTA

CREATIVITAT

CONTEXT

Quan pensam en escultures normalment pensam en figures estàtiques, sense moviment, però no totes les escultures són immòbils. Un dels amics de Joan Miró va ser un gran escultor, que es va fer famós per les seves escultures mòbils. Es deia Alexander Calder i anomenava mòbils les seves creacions. Aquestes tenen una especial relació amb l'espai que les envolta.

ACTIVITAT

Proposa al teu grup classe la realització d'una escultura mòbil per penjar a l'aula. Per crear el mòbil cada alumne ha de dur un objecte natural, per exemple: pinyes, estrelles de mar, copinyes, branques, fulles, caragols de mar, etc. Una vegada reunits els objectes els uniran amb cordill o fil de pescar en una composició adequada segons el pes i les formes dels elements. Finalment, entre tots triau un lloc especial per penjar la vostra creació mòbil i podeu comentar com canvia l'espai amb aquest nou element.

Suggeriment

AQUESTA ACTIVITAT TAMBÉ ES POT FER DE MANERA INDIVIDUAL SUBSTITUINT ELS OBJECTES NATURALS PER FORMES RETALLADES DE CARTOLINES DE COLORS.

MATERIAL

FILS DE COLORS

OBJECTES NATURALS

CARTOLINES DE COLORS

CURIOSITAT

Joan Miró amb mòbil de Calder a Son Boter
© Francesc Català-Roca
Cortesia de Martí Català i Andreu Català

CONTEXT

Una imatge val més que mil paraules? O mil paraules poden descriure a la perfecció una imatge? És el mateix descriure una pintura que una escultura? Totes dues tenen les mateixes característiques? Com vàreu comprovar a la visita amb les escultures de Joan Miró, d'una mirada atenta d'una imatge podem extreure molta informació. Gràcies a l'observació detallada d'una escultura arribareu a descobrir-ne característiques que ens passarien desapercebudes si no ens hi fixàssim molt.

ACTIVITAT

Gràcies a aquesta activitat convertireu l'aula en una exposició d'escultures, però seran escultures especials: escultures humanes! Demana a un/una voluntari/tària que pugui damunt una cadira i es converteixi en una escultura quedant-se totalment immòbil. La resta del grup classe haurà de descriure què és veu: com és aquesta escultura, si és gran o petita, què representa, què sembla que estigui fent, com és la roba que du, quins colors té l'escultura, quina expressió té (alegria, preocupació, cansament, sorpresa...) quina textura i quina temperatura tindria si la tocàssiu, si creuen que pesa molt o poc...

Important!

NO US OBLIDEU DE COMENTAR L'ESCULTURA DES DE TOTS ELS PUNTS DE VISTA (TAMBÉ PER DARRERE!)

MATERIAL

CADIRA

NIN/NA
VOLUNTARI/TÀRIA

MIRADA ATENTA

GANES DE DIALOGAR

Femme, 1983

Bronze, 206x103x70 cm.

Procedència: Cessió drets d'autor pels hereus de l'artista, 1997. FPJM-429

CONTEXT

Estem acostumats a emprar la vista com a únic sentit per captar els objectes i l'espai, i els pintors no són una excepció a l'hora de representar-los plàsticament, però no hem d'oblidar que tenim 4 sentits més: tacte, olfacte, gust i oïda. Un dels exercicis que el jove Miró va practicar en les seves classes de dibuix va ser el de "veure amb les mans".

ACTIVITAT

Col·loca als teus alumnes per parelles. Un d'ells ha de donar a tocar un objecte a l'altre, que tindrà els ulls tapats. Seguidament, ja amb els ulls destapats i l'objecte amagat, que dibuixi damunt el paper representant plàsticament el que ha "vist" amb el tacte. Repetiu l'operació amb l'altre nin i un altre objecte. Que pensin que a més de tocar-lo el poden ensumar, escoltar...

Suggeriment

PODEU EMPRAR ELS OBJECTES DE LA CAPSA TÀCTIL SI N'HEU FETA.

MATERIAL

FOLIS

LLAPIS

OBJECTES
TRIDIMENSIONALS

BENES

SENTIT DEL TACTE

“Jo volia ser pintor, consagrar-me a la pintura... Galí em va ajudar molt, de forma original i gens acadèmica: em feia tancar els ulls i tocar el model amb els dits.

I llavors dibuixava... Jo no era capaç de veure un volum, de reproduir-lo amb sentit de l'ombra, els buits i tot això... No era hàbil, no ho podia fer. Llavors Galí va inventar aquest mètode per a mi, un mètode audaç com ell mateix. I continuo tenint-lo.”

Conversaciones con Miró, Raillard, Edisa, Barcelona, 1993 (pàg. 142).

CONTEXT

Quan hem fet una obra necessitam, d'alguna manera, exposar-la a la mirada dels altres per poder tenir una opinió més àmplia dels resultats. Els llocs més habituals per exposar les obres són les galeries d'art i els museus, com vàreu comprovar el dia de la visita a la Fundació Pilar i Joan Miró.

ACTIVITAT

Si has fet alguna de les activitats que t'hem proposat pots muntar una exposició amb els resultats dels teus alumnes. Què es necessita per muntar una exposició?

- **Un tema.** S'ha de triar un tema que serveixi d'excusa per exposar i que servirà per extreure el títol de l'exposició. Per exemple, una exposició sobre el vermell, sobre les obres realitzades damunt paper...
- **Les obres.** Per desenvolupar aquesta activitat es necessiten les obres creades pels nins que millor representin el tema triat. Es pot fer una selecció de tot el que s'ha anat treballant a partir d'aquest dossier.
- **Un espai expositiu.** Primer de tot s'ha de cercar el lloc més adient per exposar-les (passadís, pati, hall de l'escola, menjador, auditori...) i demanar permís a la direcció signant tots la carta de petició.
- **El muntatge.** És el moment de pensar la manera d'exposar les obres. Es poden mostrar ordenades per tècniques, per ordre cronològic, alfabètic, per colors... També s'ha de pensar si es penjen amb blue-tack, cinta adhesiva, xinxetes... o si es posa un suport a davall (paper continu, paspartús, etc.).

És molt important fer una cartel·la per cada obra amb el nom de l'autor, el nom de l'obra i la tècnica perquè tots sàpiguen qui ha estat el creador i com l'ha elaborada. També seria interessant fer un breu escrit general que expliqui l'exposició perquè la gent entengui aquesta mostra (qui l'ha realitzada, quan, amb quin motiu, etc.). No s'ha d'oblidar que el muntatge ha de ser una feina de tots!

- **Difusió i inauguració.** Finalment, es necessita públic. Es pot convidar la família i la resta del centre a una inauguració. Per això es poden fer invitacions que indiquin la data, el títol de l'exposició, el lloc, els autors, el temps de durada, etc. i organitzar una petita festa amb tots els artistes!

- **Visites comentades.** Ara arriba el moment de mostrar l'exposició als visitants. Es poden organitzar visites en diferents dies i horaris per als companys i/o familiars.

Suggeriment

POTS FER DIFERENTS GRUPS DE FEINA PER A CADA UNA DE LES PASSES DE L'ACTIVITAT.

MATERIAL

LES OBRES DELS NINS

ESPAI D'EXPOSICIÓ

MATERIAL
DE MUNTATGE

MATERIAL
DE DIFUSIÓ

ENERGIA

Introducció

Aquest vocabulari conté 53 termes amb definicions, ordenats alfabèticament. Els termes s'han seleccionat a partir dels textos d'aquest dossier. Cada terme va acompanyat de la categoria gramatical. Els termes francesos que s'han incorporat al català amb la grafia original francesa, com el terme *frotage*, s'han marcat amb el símbol d'aquesta llengua [fr], fet que indica que mantenen la pronúncia en francès. D'alguns termes se n'ofereixen dues definicions (1 i 2), que són les que es poden trobar en aquest mateix dossier. Així mateix, s'ha considerat necessari incloure una nota aclaridora d'alguns termes, com és el cas d'aiguada. Al final d'aquest vocabulari es presenta una llista d'obres lexicogràfiques que s'han tingut en compte a l'hora d'elaborar aquest vocabulari.

ABREVIATURES UTILITZADES:

m	nom masculí
f	nom femení
adj	adjectiu
fr	terme francès
1	definició 1
2	definició 2

A

acrílic m

Obra pictòrica elaborada amb una pasta pictòrica obtinguda de la síntesi de matèries plàstiques, amb una gran lluminositat de colors, i que s'aplica de la mateixa manera que la pintura a l'oli.

aiguada f

Obra pictòrica elaborada amb una pasta obtinguda a partir de pigments dissolts en una gran quantitat d'aigua.

Nota: Aquest tipus d'obra també és coneguda pel seu nom francès *gouache*.

aquarel·la f

Obra pictòrica elaborada amb una pasta pictòrica obtinguda a partir de la dissolució de pigments en aigua i goma aràbiga.

art contemporani m

Art que es desenvolupa a l'època contemporània i que abraça des del segle XIX fins a l'actualitat.

artesanía f

Producció d'elements fets a mà i amb repetició de peces.

asimetria f

Dissimilitud entre les parts d'un edifici, d'una composició o d'un objecte de qualsevol classe respecte d'un eix.

assemblage [fr] m

Obra d'art tridimensional composta per diferents objectes i materials heterogenis, generalment d'ús quotidià, units els uns amb els altres o a un suport.

B

bidimensional adj

Que comporta dues dimensions: alçària i llargària.

bidimensionalitat f

Qualitat de bidimensional.

biografia f

Història de la vida d'un individu.

bronze m

Aliatge de coure i estany, sovint amb petites porcions d'altres elements, utilitzada amb finalitats artístiques.

C

carbonet m

Branquilló de romaní, d'avellaner, de salze, etc., carbonitzat, que forma una mena de llapis per dibuixar al carbó.

cartel·la f

Tros de cartó, de fusta o d'un altre material que s'utilitza com a targeta per inscriure-hi el nom de l'artista, el títol del quadre, etc.

cera f

Barra cilíndrica, feta generalment de cera d'abelles i cera industrial, pigments de colors i caolí, que s'utilitza per pintar sobre paper o cartolina.

ceràmica f

1. Art de modelar l'argila, decorar-la i coure-la al forn.
2. Conjunt d'objectes fets d'argila cuita.

collage [fr] m

1. Procediment artístic que consisteix a ajuntar i encolar sobre un suport fragments de materials heterogenis, com ara paper, roba, pèl, etc.
2. Obra plàstica feta amb el procediment d'ajuntar i encolar sobre un suport fragments de materials heterogenis, com ara paper, roba, pèl, etc.

color primari m

Cadascun dels colors presos com a patró i dels quals hom pot obtenir-ne qualsevol altre per mescla additiva en les proporcions adients.

color secundari m

Color que resulta de la mescla de dos colors primaris.

composició f

Disposició de figures, de colors o d'altres elements en una obra d'art.

contraplacat m

Placa de fusta formada per làmines de fusta encollades entre si.

D

degoteig m

Tècnica pictòrica que consisteix a deixar regalimar pintura sobre teles esteses en terra.
Nota: Aquesta tècnica també és coneguda pel seu nom anglès, dripping.

E

esbós m

Primera forma imperfecta representant la idea inicial d'una escultura, d'una pintura o de qualsevol altra obra plàstica.

escultura f

Obra artística resultat de tallar, esculpir o modelar figures en qualsevol material, o d'unir elements diversos tridimensionals.

exposició f

Exhibició pública i organitzada d'obres d'art.

F

fang refractari m

Fang que s'utilitza en l'elaboració d'objectes que hagin de suportar temperatures molt elevades.

figura f

Representació d'una forma, especialment humana o animal, mitjançant la pintura, l'escultura, el dibuix, etc.

fons m

Camp d'una tela o altre suport sobre el qual són pintades o dibuixades les figures o els motius principals.

frottage [fr] m

Tècnica d'expressió plàstica que consisteix a col·locar un tros de paper sobre un material rugós, com ara fusta vinçada o roba de sac, i passar-hi un llapis moltes vegades a fi de plasmar sobre el paper les característiques de la superfície del material que hi ha davall el paper.

fundació f

Creació, per via de donació, de do o de llegat, d'una institució sense finalitat lucrativa d'interès general.

gravat m

Art de gravar una matriu per reproduir-la en un cert nombre d'exemplars i imprimir-los.

G

guix m

Material de dibuixar fet de diferents pedres o terres toves.

L/LL

litografia f

Tècnica de reproduir per impressió els dibuixos traçats amb tinta o llapis gras sobre pedra calcària.

llapis de grafit m

Llapis que té la mina de grafit (una forma de carbó), utilitzat per dibuixar, ombrejar, etc.

llapis litogràfic m

Llapis utilitzat per dibuixar sobre pedra litogràfica, fet de sabó, cera, sèu i negre de fum.

llenç m

Suport pictòric que consisteix en una tela, generalment de lli o de cànem, tractada.

M

museu m

Lloc on es guarden i s'exposen col·leccions d'obres d'art, de béns culturals, científics o tècnics, de curiositats, etc., amb finalitat cultural.

O

objecte trobat m

Forma d'expressió artística que consisteix a exposar objectes trobats per l'artista sense cap o amb unes mínimes modificacions, com ara còdols, copinyes,

etc., com a objectes naturals, o fragments de ceràmica o de ferro vell, com a objectes manipulats per la mà de l'home.

oli m

Obra pictòrica, generalment damunt tela, feta amb una pasta pictòrica obtinguda a partir de la dissolució de pigments amb oli de llinosa i algun additiu.

P

pastel m

Obra pictòrica realitzada damunt paper amb un llapis de color en forma de barra fet a partir de pigments, els quals són barrejats amb goma aràbiga o de resina per ajuntar-los.

pintura f

Obra de representació o d'invenió —quadre, fresc, etc.—, feta de colors escampats sobre una superfície preparada amb aquesta finalitat.

R

reciclatge m

Transformació d'un residu per reutilitzar-lo, no necessàriament en la seva forma original ni per al mateix ús.

reutilització f

Ús d'un residu en la seva forma original per al mateix ús o per a un altre.

S

simetria f

Correspondència de dimensions, forma i posició de dos o més elements en relació amb un punt o amb un pla medià.

siurell m

Estatueta de terrissa o argila, en forma de figura humana, animal o fabulosa, decorada amb colors vius sobre fons blanc, que du incorporat un xiulet.

suport m

Qualsevol superfície que es fa servir per realitzar una obra pictòrica.

T**tàblex**

Tauler format per fibres de fusta premsades humides i sense encolar.

taller m

Lloc on un artista desenvolupa les seves activitats artístiques.

tapís m

Obra de roba, amb grans dibuixos, sovint figures o paisatges, que generalment serveix per decorar habitacions.

tècnica f

Conjunt de procediments d'un art.

tridimensional adj

Que comporta tres dimensions: alçària, llargària i profunditat.

tridimensionalitat f

Qualitat de tridimensional.

tinta litogràfica f

Tinta feta amb cossos grassos, goma laca i negre de fum, que repel·leix l'aigua i és resistent a l'àcid, usada per a la impressió en pedra litogràfica o en òfset.

tinta xinesa f

Tinta feta amb una mescla sòlida o líquida de negre de fum, de gelatina i de càmfora, usada per al dibuix i l'aiguada.

A continuació trobaràs una llista de llibres i pàgines web per si vols ampliar els teus coneixements sobre Joan Miró. Tots aquests llibres i molts més els pots trobar a la biblioteca de la Fundació Pilar i Joan Miró. També hi incloem una sèrie de pàgines web que te poden ser útils per consultar més obres de Miró.

FUNDACIÓ PILAR I JOAN MIRÓ

Benvinguts al Territori Miró. Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca i Ajuntament de Palma, 1992.

DOLS, A. ; RIERA, JM. *Conèixer el territori Miró.* Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 1996.

Els dissabtes jugam amb Miró. Compartir art en Família a la Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca 1995-200. Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 2005.

Estatuts de la Fundació Pública Municipal "Pilar i Joan Miró a Mallorca". Palma de Mallorca, 1980. [Material inèdit].

Fundació Pilar i Joan Miró artUOM 05/07. Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 2007.

Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca. Joan Miró, Son Abrines i Son Boter: Olis, dibuixos i graffiti. Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 1987.

Guia Fundació Pilar i Joan Miró. Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 1992.

LAX, M.L. i BORDOY, A. *Miró: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca.* Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca; Barcelona: Lunwerg Editores, 2005.

JOAN MIRÓ

CATALÀ-ROCA, F. i PERMANYER, L. *Miró: Noranta anys.* Barcelona: Ediciones 62, 1984

Joan Miró. Topografías. Santander: Fundación Marcelino Botín, 2005.

CIRLOT, J. *Joan Miró.* Barcelona: Cobo, 1949.

CORBELLA I LLOBET, D. *Entendre Miró: Anàlisi del llenguatge mironià a partir de la sèrie* Barcelona 1939-44. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1933.

DUPIN, J. *Miró.* Barcelona: Polígrafa, 1993.

DUPIN, J. *Miró escultor.* Barcelona: Polígrafa, 1972.

DUPIN, J. *Miró grabador.* París: Daniel Lelong éditeur, 1984-1991. Vol. I: 1928-1960, ; vol II: 1961-1973; vol. III: 1973-1975.

DUPIN, J. i LELONG-MAINAUD, A. *Miró Engraver: 1976-1983, vol. IV.* París: Daniel Lelong éditeur, 2001.

DUPIN, J. i LELONG-MAINAUD, A. *Joan Miró: Catalogue raisonné. Paintings.* París: Daniel Lelong i Successió Miró, 1999-2002. Vol. I: 1908-1930; vol. II: 1931-1941; vol. III: 1942-1955; vol. IV: 1959-1968; vol. V: 1969-1975; vol. VI: 1976-1981.

FERNANDEZ MIRÓ, E. i ORTEGA, P. *Joan Miró:*

Sculptures. Catalogue raisonné: 1928-1982. París: Daniel Lelong i Successió Miró, 2006.

Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca i Fundació Caixa de Catalunya. *Mirar Miró: En Joan Miró de Català-Roca.* [Barcelona]: Fundació Caixa de Catalunya, 1993.

PENROSE, R. *Miró.* Barcelona: Ediciones Destino, 1991.

PUNYET MIRO, J. i GARDY ARTIGAS, J. Gardy Artigas; CALERO, C. (col·l.). *Joan Miró - Josep Llorens Artigas: Ceramics. Catalogue raisonné: 1941-1981.* París: Daniel Lelong i Successió Miró, 2007.

Poesia a l'espai. Miró i l'escultura. Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 1996.

RAILLARD, G. *Conversaciones con Miró.* Barcelona: Gedisa Editorial, 1993.

ROWELL, M. *Joan Miró. Escritos y conversaciones.* València: Institut Valencià d'Art Modern y Colegio Oficial de Aparejadores y arquitectos técnicos de la región de Murcia, 2002.

EDIFICI MONEO

CENTELLAS, M. (dir.) i MONEO, R. *Documentos de Arquitectura 34: Fundación Pilar i Joan Miró: Rafael Moneo.* Almería: Colegio Oficial de Arquitectos de Almería, 1996.

Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, i Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears. *Rafael Moneo: De la Fundación a la Catedral de L.A. 1990-2002.* Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, i Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, 2002.

MARQUEZ, F. (dir.) i LEVENE, R. (dir.). *Rafael Moneo: 1967-2004: El Croquis: Imperative anthology = Antología de urgencia.* El Escorial, Madrid: El Croquis, 2004.

TALLER SERT

BORRÀS, M.LI. *Sert, arquitectura mediterrània.* Barcelona: Polígrafa, 1975.

Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears i Federico Climent (dir.). *Taller per a Joan Miró: Josep Lluís Sert: Edició especial de la revista D'A.* Palma de Mallorca: Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears, 1990.

FREIXA, Jaume. *Josep Ll. Sert.* Barcelona: Gustavo Gili, 1979.

Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca i Federico Climent (com.). *Miró Sert: La construcció d'una amistat.* Palma de Mallorca: Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 2007.

ROVIRA, J. M., José Luis Sert, 1901-1983. Milano: Electa, 2000.

TERMINOLOGIA

Gran enciclopèdia catalana. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986-2006. 28 vol.: 24 + 4 supp.

Gran Larousse català. Barcelona: Edicions 62, 1990. 10 vol.

GUAL, F.; RAMON, M. M. *Vocabulari d'història de l'art: català-castellà-francès-anglès.* Barcelona: Xarxa d'universitats Institut Joan Lluís Vives, 2006. ISBN: 84-932915-0-1. [Vocabularis Universitaris]

GUMÍ, J.; LLUÍS, R. *Diccionari de tècniques pictòriques*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana. 2a ed.* Barcelona: Edicions 62; Enciclopèdia Catalana, 2007.

SALVÀ, J. *Diccionari de les arts: arquitectura, escultura i pintura*. Palma de Mallorca: Edicions UIB, 2002.

TERMCAT, Centre de Terminologia. *Cercaterm* [En línia]. [Barcelona: TERMCAT, 2007]. <www.tercat.cat>.

ALTRES

AGUIRRE, I. *Teorías y prácticas en educación artística: Ideas para una revisión pragmatista de la experiencia estética*. Navarra: Universidad Pública de Navarra, 2002.

BOSCH, E. *El placer de mirar: El museo del visitante*. Barcelona: Actar, 1998.

BERGER, J. *Modos de ver*. Barcelona: Gustavo Gili, 2000.

CARLÉ, S. i BOFFI, L. (col.). *El juego del arte*. Barcelona: Octaedro i Associació de Mestres Rosa Sensat, 2006.

FIGUERAS, M. *Traçocats: Experiències plàstiques amb l'art*. Barcelona: Traç, 2000.

HELLER, E. *Psicología del color*. Barcelona: Gustavo Gili, 2004.

HERNÁNDEZ, F. *Educación y cultura visual*. Barcelona: Octaedro, 2000.

LANEYRIE-DAGEN, N. *Leer la pintura*. Barcelona: Larousse, 2005.

MATTHEWS, J. *El arte de la infancia y la adolescencia: La construcción del significado*. Barcelona: Paidós, 2002.

PASTOREAU, M. i SIMONNET, D. *Breve historia de los colores*. Barcelona: Paidós, 2006.

PÀGINES WEB

<http://miro.palmademallorca.es/>

<http://fundaciomiro-bcn.org>

<http://www.tate.org.uk/servlet/ArtistWorks?cgroupid=999999961&artistid=1646&page=1>

<http://www.nga.gov/cgi-bin/psearch?Request=A&Person=21900>

<http://www.cnac-gp.fr/education/ressources/ENS-miro/ENS-miro.html#02>

http://moma.org/collection/browse_results.php?criteria=0%3AAD%3AE%3A4016&page_number=1&template_id=6&sort_order=1

<http://www.museoreinasofia.es/museoreinasofia/live/coleccion/autores/miro-joan.html>

<http://www.famousartistsgallery.com/gallery/miro-os.html>

<http://pintura.aut.org/BU04?Autnum=11.099>

